

VOORUITZICHTEN

Economische voorzichten 2022-2027

Juni 2022

**Federaal
Planbureau**

Economische analyses en vooruitzichten

Bijdragen

Deze publicatie werd verwezenlijkt door de leden van de Algemene Directie van het FPB.

Algemene coördinatie verzekerd door Igor Lebrun, Delphine Bassilière, Michel Saintrain en Filip Vanhorebeek.

Hebben bijgedragen: Ingrid Bracke, Isabelle Clerbois, Bart De Ketelbutter, Frédérique Denil, Greet De Vil, Ludovic Dobbelaere, Nicole Fasquelle, Vincent Frogneux, Joanna Geerts, Gina Gentil, Koen Hendrickx, Vanessa Lutgen, Hendrik Nevejan, Bertrand Scholtus, Peter Stockman, Patrick Van Brusselen, Delphine Van Hoolandt en Marie Vandresse.

Vertaaldienst: Christelle Castelain en Patricia Van Brussel.

Informaticacel: Geert Bryon, Adinda De Saeger en Dominique Van Der Wal.

Federaal Planbureau

Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel

tel.: +32-2-5077311

e-mail: contact@plan.be

<https://www.plan.be>

Overname is toegestaan, tenzij voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.
Verantwoordelijke uitgever: Saskia Weemaes - Wettelijk depot: D/2022/7433/13

Inhoudstafel

1. Synthese	1
2. Macro-economische evoluties.....	5
2.1. Internationale omgeving	5
2.2. Belgische economische groei en zijn belangrijkste componenten	6
2.3. Raming van de potentiële groei en de output gap	13
2.4. Bruto toegevoegde waarde per bedrijfstak	14
2.5. Prijsevoluties	16
2.6. Energieverbruik	17
2.7. Broeikasgasemissies	19
3. Arbeidsmarkt.....	22
3.1. Arbeidskosten	22
3.2. Demografie en arbeidsaanbod	27
3.3. Werkgelegenheid en werkloosheid	30
4. Overheidsfinanciën	39
4.1. Inleiding	39
4.2. Gezamenlijke overheid	39
4.3. Evolutie per deelsector	43
Bijlage: Definitie van de HERMES-bedrijfstakken	53

Lijst van tabellen

Tabel 1	Evolutie van de totale broeikasgasemissies	20
Tabel 2	Hypothesen demografie en beroepsbevolking	27
Tabel 3	Rekening van de gezamenlijke overheid	39
Tabel 4	Verschillen met de doelstellingen van het stabiliteitsprogramma	41
Tabel 5	Herziening van de vorderingensaldi van de overheid ten opzichte van de Economische Vooruitzichten 2022-2027 van februari 2022	42
Tabel 6	Overheidsschuld	42
Tabel 7	Rekening van de federale overheid	44
Tabel 8	Rekening van de sociale zekerheid	45
Tabel 9	Dynamiek van de ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid (in ESR-termen)	46
Tabel 10	Rekening van de gemeenschappen en gewesten	47
Tabel 11	Rekening van de Vlaamse Gemeenschap	49
Tabel 12	Rekening van de Franse Gemeenschap	50
Tabel 13	Rekening van het Waals Gewest	51
Tabel 14	Geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	52
Tabel 15	Rekening van de lagere overheid	52

Lijst van figuren

Figuur 1	Economische groei in de wereld en de eurozone	5
Figuur 2	Inflatie eurozone	5
Figuur 3	Consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote van de particulieren	8
Figuur 4	Investerings in woongebouwen	9
Figuur 5	Evolutie van de investeringen en de rendabiliteit van de ondernemingen	10
Figuur 6	Evolutie van de uitvoer en de potentiële uitvoermarkten	11
Figuur 7	Overheidsconsumptie	12
Figuur 8	Bijdragen tot de potentiële bbp-groei	13
Figuur 9	Output gap	14
Figuur 10	Energie-intensiteit van het bbp	17
Figuur 11	Energie-eindverbruik: totaal en per sector	18
Figuur 12	Evolutie van de aandelen in het elektriciteitsaanbod in België	19
Figuur 13	Evolutie van de totale broeikasgasemissies per sector	21
Figuur 14	Werkende bevolking en werkgelegenheidsgraad	35
Figuur 15	Werkloosheid en werkloosheidsgraad (definitie FPB)	37
Figuur 16	Tekort van de gefedereerde entiteiten	48

1. Synthese

Aanvoerproblemen en inflatoire spanningen remmen het economisch herstel in de eurozone af

Na een krimp van 6,5 % in het jaar van de corona-uitbraak, hernam de economische activiteit in de eurozone met 5,4 % in 2021. Het bbp-niveau bevindt zich in veel eurolanden nog steeds onder pre-coronaniveau, waardoor een verdere inhaalbeweging wordt verwacht. De oorlog in Oekraïne zet echter een rem op dat herstel door een bijkomende verstoring van de aanvoerketens en verder oplopende prijzen voor energie en andere grondstoffen. De bbp-groei van de eurozone zou daardoor in 2022 beperkt blijven tot 2,7 % en volgend jaar uitkomen op 2,3 %. Vervolgens zou de groei er geleidelijk vertragen tot 1,3 % in 2027.

De minder gunstige internationale context weegt dit jaar en volgend jaar op het herstel van de Belgische economie. Op middellange termijn zou de economische groei gemiddeld 1,3 % bedragen.

De Belgische economie groeide vorig jaar met 6,2 % (na een krimp van 5,7 % in 2020). De herneming werd ondersteund door nagenoeg alle bestedingscomponenten. De groei hield in het eerste kwartaal van 2022 goed stand (+0,5 %), maar zou in het tweede kwartaal verzwakken (+0,1 %) en vervolgens licht aantrekken (+0,3 % in het derde en vierde kwartaal). Dat leidt – samen met een positief overloopeffect – tot een bbp-groei van 2,6 % in 2022, met vooral de particuliere consumptie als sterkhouders. De bbp-groei zou in 2023 verder vertragen tot 1,3 %, ondanks een herneming van de bedrijfsinvesteringen. De versnelling van de bbp-groei in 2024 (1,6 %) is hoofdzakelijk te verklaren door de terugkeer naar een licht positieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei. In lijn met de rest van de eurozone, zou de Belgische groei vanaf 2025 een meer trendmatig verloop kennen en gemiddeld 1,3 % per jaar bedragen.

De particuliere consumptie hernam in 2021 met 6,4 % en zou – ondanks de hoge inflatie – dit jaar haar inhaalbeweging verderzetten met een volumegroei van 3,9 %. De gezinsspaarquote zou verder terugvallen (na de forse stijging in 2020), maar boven het niveau van vóór de gezondheids crisis blijven. In de periode 2023-2027 zou de consumptiegroei vertragen van 2,0 % tot 1,4 %, wat in lijn is met de evolutie van het reëel beschikbaar inkomen. De bedrijfsinvesteringen veerden eveneens op in 2021 met een volumegroei van 8,0 %, maar zouden door een ongunstig overloopeffect nagenoeg stabiel blijven in 2022. In 2023 zouden ze opnieuw aan dynamiek winnen met een groei van 3,1 %, mede dankzij de relanceplannen. In de tweede helft van de projectieperiode wordt een minder uitgesproken investeringsdynamiek verwacht en bieden de relanceplannen minder steun. De overheidsinvesteringen zouden sterk toenemen in de periode 2022-2024 onder impuls van de diverse relanceplannen, defensie-uitgaven en de electorale cyclus van de lagere overheid. Nadien zouden ze enigszins terugvallen.

Na een historisch hoog cijfer in 2022 zou de inflatie evolueren naar 1,6 % tegen 2027

De bijzonder hoge inflatie in 2022 (8,1 %) wordt niet enkel verklaard door de enorme toename van de energieprijzen, maar ook door een stevige toename van de onderliggende inflatie. Die laatste wordt

gevoed door prijsstijgingen die het gevolg zijn van verstoringen in de aanvoerketens en een verminderd aanbod van voedings- en andere grondstoffen doordat de aanvoer uit Rusland en Oekraïne grotendeels weggevallen is. Bovendien spelen tweede-ronde-effecten doordat de hoge inflatie via indexeringsmechanismen leidt tot forse loonstijgingen. Die worden op hun beurt deels doorgerekend in de prijzen. De energieprijzen zouden momenteel hun piek bereikt hebben, waardoor hun bijdrage tot de inflatie geleidelijk kleiner zal worden, maar de onderliggende inflatie zou nog enige tijd hoog blijven en pas vanaf volgend jaar afkoelen.

De inflatie zou in 2023 nog uitkomen op 3,5 %. Geholpen door de geleidelijke daling van de meeste energieprijzen zou ze geleidelijk afkoelen van 1,8 % in 2024 tot 1,6 % in 2027.

Nauwelijks ruimte voor verhogingen van de brutolonen per uur vóór indexering in 2023-2024; versnelde groei in 2025-2027.

De groei van de nominale loonkosten per uur versnelt van 0,7 % in 2021 tot 5,2 % in 2022 onder druk van de indexering van de lonen (resp. 1,0 % en 5,2 %) en de stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering (resp. 0,1 % en 0,4 %). Wegens de hoge inflatie in 2022 en 2023 en de snellere aanpassing van de lonen aan de inflatie in vergelijking met de lonen in het buitenland als gevolg van de automatische indexering in België zal er in de jaren 2023-2024 de facto nauwelijks ruimte zijn voor onderhandelde reële brutoloonstijgingen. Pas na 2024 zal er ruimte zijn voor marktconformere loonstijgingen in lijn met de productiviteit en de werkloosheidsgraad. De brutolonen per uur vóór indexering zouden jaarlijks met gemiddeld 0,1 % stijgen in 2023-2024 en met gemiddeld 0,8 % in 2025-2027. Voor de nominale loonkosten per uur impliceert dit stijgingen met 6,0 % in 2023, 1,9 % in 2024 en gemiddeld 2,5 % per jaar in 2025-2027.

Uiteindelijk berokkende de coronaperiode de arbeidsmarkt uiterst weinig schade.

De werkgelegenheid viel scherp terug net na het uitbreken van de coronacrisis, maar maakte snel nadien een krachtige inhaalbeweging. De werkende bevolking steeg dan ook uitzonderlijk sterk in 2021 (met 86 100 personen) en zou ook dit jaar toenemen met 67 000 personen. Die stijging wordt in belangrijke mate ondersteund door de forse groei van zowel de zelfstandige arbeid als van de werkgelegenheid bij de overheid. Vanuit macro-economisch oogpunt heeft de coronaperiode de arbeidsmarkt uiteindelijk weinig schade berokkend.

De groei van de werkgelegenheid wordt eerst afgeremd door de conjunctuurvertraging, maar trekt terug aan vanaf 2024...

De marktwerkgelegenheid ondervindt volgend jaar de gevolgen van de huidige vertraging van de economische groei en ook de toename van de werkgelegenheid bij de overheid vertraagt, zodat de werkende bevolking gevoelig minder sterk stijgt (met 21 800 personen). In 2024 herneemt de groei van de marktwerkgelegenheid, maar ze valt licht terug tijdens de periode 2025-2027, wanneer de groei van de activiteit in de marktsector enigszins afzwakt.

De totale werkende bevolking stijgt sterker in 2024 (+40 600 personen) dan tijdens de jaren 2025-2027 (gemiddeld +36 300 personen per jaar). Over de gehele periode bedraagt de toename 238 500 personen. Het merendeel daarvan komt voor rekening van de HERMES-takken 'overige marktdiensten' (+128 700 personen) en 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening' (+60 100 personen). Na de turbulentie tijdens de coronaperiode, vinden we in de markt takken dus de structurele tendensen uit het verleden terug.

...zodat de werkgelegenheidsgraad stijgt tot 73,5 % in 2027.

De evolutie van zowel de macro-economische activiteits- als werkgelegenheidsgraad wordt aan het begin van de projectieperiode gedrukt door de sterke instroom van vluchtelingen (waarvan de participatiegraden aanzienlijk lager liggen dan gemiddeld). Dat effect wordt vrijwel volledig gecompenseerd tijdens de daaropvolgende jaren, wanneer – volgens de huidige hypothesen in de demografische vooruitzichten – het merendeel van de vluchtelingen terugkeert. De werkgelegenheidsgraad van 20-64-jarigen (definitie EAK) klimt van 70,6 % in 2021 tot 73,5 % in 2027.

De daling van de werkloosheidsgraad wordt tijdelijk onderbroken...

De (administratieve) werkloosheidsgraad steeg in 2020 van 8,9 % tot 9,1 %, maar viel vorig jaar sterk terug, tot 8,4 %. Dit jaar is zijn afname (tot 8,1 %) minder uitgesproken en volgend jaar zou hij zelfs terug klimmen tot 8,4 %. Dat gebeurt onder invloed van de vertraging in de economische groei, maar wordt ook in de hand gewerkt door een administratieve wijziging in de registratie van werkzoekenden en door de inschrijving van Oekraïense vluchtelingen als werkzoekende.

...en blijft ook op middellange termijn eerder bescheiden.

In 2024 trekt de werkgelegenheidsgraad aan en valt de werkloosheidsgraad terug tot 7,9 %. Vanaf 2025 wordt zijn profiel vooral bepaald door de groei van de beroepsbevolking. Die laatste versnelt in de periode 2025-2026 onder impuls van het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd tot 66 jaar, maar vertraagt terug in 2027. De werkloosheidsgraad bedraagt in 2027 nog 7,4 %, zodat de daling op middellange termijn eerder bescheiden is. Dat betekent dat – meer nog dan in het recente verleden – de toename van de werkgelegenheid vooral put uit de groei van de beroepsbevolking, die op haar beurt aangedreven wordt door de toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd.

Een aanhoudend tekort van bijna 5 % van het bbp, als gevolg van meerdere crisissen, de inflatie en een herfinanciering van diverse beleidsmaatregelen

Het overheidstekort is gedaald van 9,1 % van het bbp in 2020 tot 5,5 % in 2021, vooral als gevolg van de opleving van de economische activiteit. In 2022 wordt het tekort geraamd op 4,7 %, maar het daalt niet verder: bij ongewijzigd beleid blijft het tekort de komende vijf jaar in de buurt van 5 %. Deze hoge en aanhoudende tekorten worden verklaard door verschillende factoren die op de overheidsfinanciën wegen.

De overheidsfinanciën staan onder zware druk door opeenvolgende crisissen: naast de uitgaven voor de overstromingen van 2021 en voor het beheer van de covid-19-crisis, die in 2022 nog steeds aanzienlijk zijn, zijn er de kosten van de maatregelen ter ondersteuning van de koopkracht in het kader van de energiecrisis en de uitgaven in het kader van de oorlog in Oekraïne en de opvang van vluchtelingen. Die laatste zouden in het huidige scenario pas dalen in 2024. Naast de crisissen is er de sterk inflatoire druk, die een directer effect heeft op de uitgaven dan op de ontvangsten, en die op korte en middellange termijn ongunstige gevolgen heeft voor de overheidsfinanciën. Al deze ontwikkelingen doen zich voor op een moment dat de overheidsfinanciën een meer expansieve wending hebben genomen sinds de beperkingen van het Europese begrotingstoezicht zijn opgeschort. Meerjarige uitgavenstijgingen worden begroot om te voorzien in diverse sociale noden (geleidelijke verhoging van de minimumpensioenen en andere sociale minima, herfinanciering van de gezondheidszorg en federale en regionale sectorale zorgakkoorden), infrastructurele noden (de relanceplannen van de verschillende entiteiten) en militaire noden (de herfinanciering van Defensie). Daarbij komen nog de kosten van de vergrijzing en de stijging van de rentelasten op de schuld.

Het grootste deel van het tekort situeert zich bij Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) en deze concentratie bij Entiteit I zal op middellange termijn nog toenemen. De gefedereerde entiteiten, die meestal met geïndexeerde dotaties worden gefinancierd, zijn relatief goed beschermd tegen de gevolgen van de inflatie, maar dragen niettemin de kosten van de huidige crisissen en investeren via hun relanceplannen in diverse beleidsdomeinen. Hun tekorten blijven hoger dan vóór covid-19, met uitzondering van de Vlaamse Gemeenschap, die goed op weg is om binnen vijf jaar opnieuw een begrotingsevenwicht te bereiken. Het tekort van het Waalse Gewest neemt eveneens af, maar blijft aanzienlijk. De Franse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zien hun tekort vanaf 2023 nagenoeg stagneren.

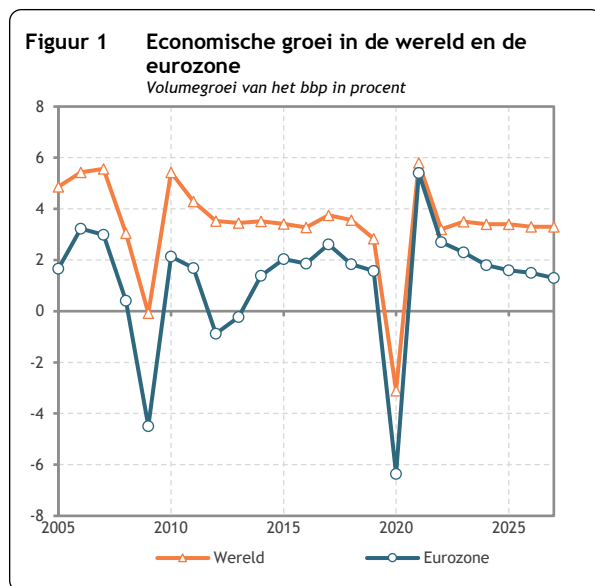
De inflatoire schok heeft toch één positief effect, namelijk dat de overheidsschuld wordt uitgehold. Met het krachtige economische herstel in 2021 wordt de schuldgraad teruggedrongen van 113 % van het bbp in 2020 tot 104 % in 2022. In 2023 stijgt de schuldgraad echter opnieuw als gevolg van de hoge tekorten. In 2026 zou de schuldgraad het piekniveau van 2020 overschrijden. Deze toename van de schuld zal, in combinatie met de stijging van de rentevoeten (de marktrente op 10 jaar voor federale obligaties, die in 2021 nog negatief was, zou tegen 2027 stijgen tot 2,4 %), een einde maken aan drie decennia van ononderbroken daling van de rentelasten.

De concretisering van de voorziene budgettaire inspanningen zoals voorzien in het Stabiliteitsprogramma van België van april 2022, zal niet volstaan om het overheidstekort tegen 2025 terug te dringen tot de referentiewaarde van 3 % van het bbp, noch om de schuldgraad te stabiliseren.

De 'Economische vooruitzichten 2022-2027' werden opgesteld aan de hand van de informatie die beschikbaar was op 3 juni 2022.

2. Macro-economische evoluties

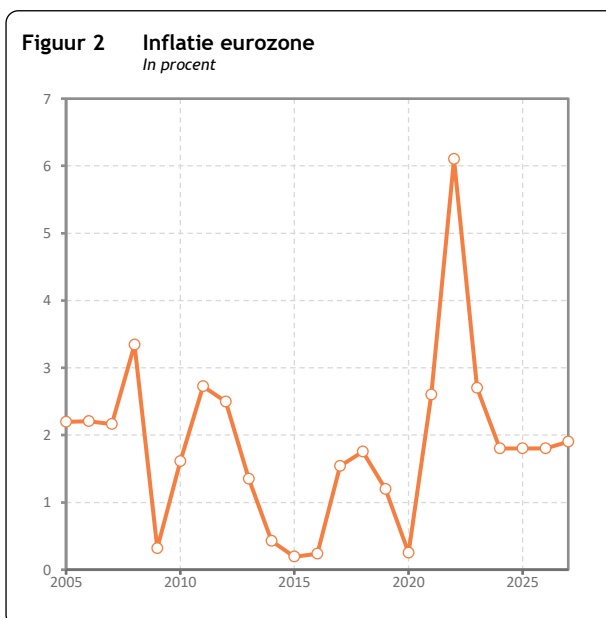
2.1. Internationale omgeving¹

De wereldeconomie was begin dit jaar nog niet volledig hersteld van de coronapandemie. De stijging van de energieprijzen en de verstoorde bevoorradingsketens hadden de inflatie al sterk doen toenemen. Algemeen werd verwacht dat de groei van de wereldeconomie vaart zou winnen naarmate de coronarestricties afgebouwd zouden worden. Door de oorlog in Oekraïne en de sancties tegen Rusland zijn de economische vooruitzichten evenwel opnieuw verslechterd. Rusland is niet alleen een belangrijke uitvoerder van energie en metalen, maar samen met Oekraïne ook van landbouwproducten. Naast die bijkomende verstoring van de aanvoerketens wordt de situatie nog verergerd door nieuwe lockdowns in China.

De inflatie is dan ook verder opgelopen en zal door de oorlog in Oekraïne langer dan verwacht hoog blijven. Het verdere herstel van de wereldeconomie zou met 3,2 % dit jaar dan ook lager uitvallen dan eerder voorzien. De globale groei zou hernemen tot 3,5 % in 2023 – onder impuls van de opkomende economieën – en daarna geleidelijk normaliseren tot 3,3 % tegen 2027.

Na een krimp van 6,4 % in het jaar van de coronauitbraak, hernam de economische activiteit in de eurozone met 5,4 % in 2021. Het bbp-niveau bevindt zich in veel eurolanden nog steeds onder pre-coronaniveau, waardoor een verdere inhaalbeweging wordt verwacht, die bovendien wordt ondersteund door de relanceprogramma's van de lidstaten. De oorlog in Oekraïne zet echter een rem op dat herstel. Buiten het conflictgebied wordt de eurozone economisch het sterkst getroffen door zijn geografische nabijheid en zijn afhankelijkheid van Rusland voor zijn energiebevoorrading. De koopkracht van de gezinnen wordt aangetast door verder oplopende prijzen voor energie en voeding,

¹ De in deze afdeling geciteerde bbp-groei cijfers zijn gebaseerd op de vooruitzichten van de Europese Commissie van mei 2022 (voor de periode tot 2023) en op de vooruitzichten van het IMF van april 2022 (voor de periode 2024-2027). Voor een overzicht van de financiële hypothesen (termijnmarktnoteringen voor 2022 en 2023, technische hypothesen vanaf 2024) zie tabel A.1 in de 'Economische vooruitzichten 2022-2027 – Statistische bijlage'.

terwijl de verwerkende nijverheid geconfronteerd wordt met bijkomende toeleveringsproblemen. De bbp-groei van de eurozone zou daardoor in 2022 beperkt blijven tot 2,7 % en volgend jaar uitkomen op 2,3 %. Vervolgens zou de economische groei er geleidelijk vertragen van 1,8 % in 2024 tot 1,3 % in 2027.

De Amerikaanse economie won het verloren terrein als gevolg van de covidshok van 2020 (-3,4 %) snel terug met een bbp-groei van 5,7 % in 2021, mede dankzij de omvangrijke budgettaire stimulus. Ook dit jaar zou de bbp-groei (2,9 %) boven die van de eurozone uitstijgen doordat de Amerikaanse economie minder kwetsbaar is voor de oorlog in Oekraïne. De sterk opgelopen inflatie in de Verenigde Staten is, in tegenstelling tot de eurozone, in belangrijke mate van binnenlandse oorsprong en de krapte op de arbeidsmarkt leidt tot een forse versnelling van de loongroei. Dat noopt de centrale bank tot een restrictiever monetair beleid om de inflatieverwachtingen af te remmen. Volgend jaar zou de groei nog 2,3 % bedragen en in 2025-2027 verder vertragen tot 1,7 %.

De vooruitzichten zijn omgeven met risico's die overwegend negatief zijn. De oorlog in Oekraïne zou kunnen escaleren en de invoer van Russische energie zou volledig stopgezet kunnen worden, met een aanzienlijke bijkomende stijging van de energieprijzen tot gevolg. De Chinese economie is kwetsbaar voor een vastgoedcrisis, terwijl nieuwe lockdowns tot nieuwe ontwrichtingen in de internationale aanvoerketens kunnen leiden. Een hardnekkig hoge inflatie zou de centrale banken in de VS en in Europa kunnen aanzetten tot forsere verhogingen van hun beleidsrente, wat door een verkoopgolf op de obligatiemarkten tot een verdere stijging van de langetermijnrentes kan leiden en overheden met een hoge schuldgraad in de problemen kan brengen.

De pandemie en de Oekraïne-oorlog hebben de kwetsbaarheid van de mondiale toeleveringsketens aangetoond, wat landen of regio's kan aanzetten om meer zelfvoorzienend te worden. Het is onzeker in welke mate dat zou kunnen leiden tot hogere prijzen of een aantasting van de productiviteit, en bijgevolg zou kunnen wege op de economische groei.

2.2. Belgische economische groei en zijn belangrijkste componenten

Na de daling in 2020 is het Belgische bbp opgeveerd in 2021. Het verdere herstel wordt in 2022 afgeremd door de oplopende inflatie en knelpunten aan de aanbodzijde. In de periode 2023-2027 zou de Belgische economie groeien met gemiddeld 1,4 %.

Na een krimp van 5,7 % in 2020, hernam de Belgische economie met 6,2 % in 2021. Mede dankzij de vaccinaties bleek de economische activiteit in toenemende mate bestand tegen de opeenvolgende besmettingsgolven. Het herstel werd ondersteund door nagenoeg alle bestedingscomponenten. Het grootste deel van de inhaalbeweging vond plaats in het derde kwartaal van 2020. Het herstel hield aan in de eerste drie kwartalen van 2021. Pas in het derde kwartaal van 2021 bereikte de economische activiteit haar niveau van vóór de crisis. Net als in de rest van Europa werd de economische activiteit in België in het vierde kwartaal van 2021 afgeremd door de Omikron-golf, stijgende grondstoffenprijzen en knelpunten aan de aanbodzijde. Daardoor bleef de groei in dat kwartaal beperkt tot 0,4 %.

De oorlog in Oekraïne heeft de context van internationale onzekerheid, stijgende grondstoffenprijzen en knelpunten aan de aanbodzijde nog verergerd. De Belgische bbp-groei hield in het eerste kwartaal

van 2022 goed stand (+0,5 %), maar zou in het tweede kwartaal verzwakken (0,1 %) en vervolgens licht aantrekken (+0,3 % in het derde en vierde kwartaal). Dat leidt – samen met een positief overloopeffect – tot een bbp-groei van 2,6 % in 2022, met vooral de particuliere consumptie als sterkhouders.

De bbp-groei zou in 2023 verder vertragen tot 1,3 %, ook al hernemen de bedrijfsinvesteringen. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei blijft negatief (-0,3 procentpunt). De versnelling van de bbp-groei in 2024 (1,6 %) is hoofdzakelijk te verklaren door de terugkeer naar een licht positieve bijdrage (+0,1 procentpunt) van de netto-uitvoer tot de economische groei. In lijn met de rest van de eurozone, zou de Belgische groei vanaf 2025 een meer trendmatig verloop kennen en uitkomen op gemiddeld 1,3 % per jaar.

Het herstel van de particuliere consumptie was aanzienlijk, maar onvolledig in 2021. Het herstel gaat verder in 2022 en 2023, al wordt het afgeremd door de hoge inflatie. In de periode 2024-2027 zou de particuliere consumptie toenemen met gemiddeld 1,4 % per jaar.

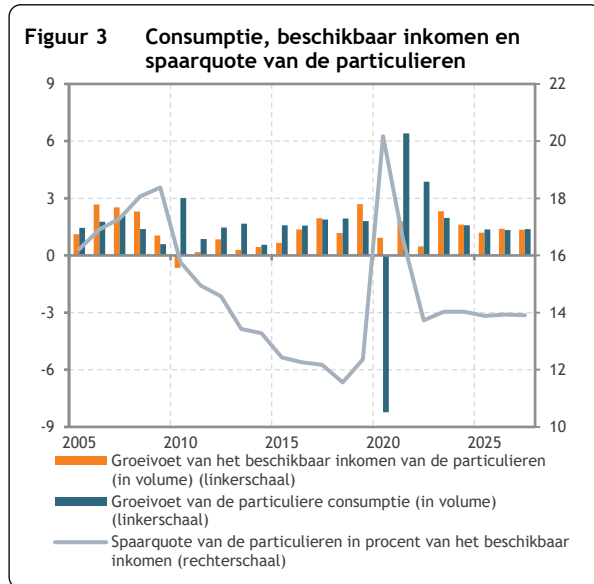
In 2020 hebben de pandemie en de daarmee gepaard gaande beperking van de consumptiemogelijkheden geleid tot een scherpe volumedaling van de consumptieve bestedingen (-8,2 %), terwijl het reëel beschikbaar inkomen nog licht toenam (0,9 %) dankzij de steunmaatregelen van de overheid en de lage inflatie. De particulieren bouwden bijgevolg spaartegoeden op, deels gedwongen en deels uit voorzorg. Hun spaarquote steeg van 12,4 % in 2019 tot 20,2 % in 2020.

De particuliere consumptie herstelde zich in 2021 slechts gedeeltelijk (+6,4 %), aangezien er in delen van dat jaar nog steeds beperkende maatregelen golden als gevolg van de pandemie. Het reëel beschikbaar gezinsinkomen steeg met 1,8 %. Enerzijds werd het primair inkomen (+4,1 % in reële termen) ondersteund door het herstel van de economische activiteit en de sterke groei van de werkgelegenheid. Anderzijds namen de sociale uitkeringen – ook nominaal – niet verder toe na de forse groei in 2020. Bovendien trok de inflatie aan (tot 2,4 %) en overtrof deze de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen.

Het herstel van de particuliere consumptie gaat verder in 2022 (3,9 %), ook al staat de koopkracht van particulieren onder druk door de aanzienlijke inflatie, die midden 2022 een hoogtepunt zou bereiken (zie afdeling 2.5). De automatische loonindexering beschermt in belangrijke mate de koopkracht van de particulieren, al worden de sociale uitkeringen en de lonen met enige vertraging geïndexeerd en sommige inkomenscategorieën helemaal niet. Ook de groei van de werkgelegenheid is minder uitgesproken in 2022. De groei van het primair inkomen van de huishoudens vertraagt dan ook aanzienlijk (tot 1,3 % in reële termen), net als het beschikbaar inkomen van de huishoudens (tot 0,5 % in reële termen).

De gezinsspaarquote valt terug in 2021 en 2022, maar blijft met 13,7 % in 2022 boven zijn niveau van 2019 (12,4 %). De beperkte consumptiemogelijkheden in 2020 en een deel van 2021 hebben de particulieren er waarschijnlijk toe aangezet om een deel van hun spaaroverschotten aan te wenden voor niet-consumptieve bestedingen, zoals investeringen in woningen (renovatie of nieuwbouw).

De inflatie zou aanzienlijk vertragen in 2023, al blijft ze vrij hoog. In tegenstelling tot 2021 en 2022 zou de indexering van de lonen en de sociale uitkeringen, die met enige vertraging op de inflatie reageert, in dat jaar aanzienlijk hoger liggen dan de inflatie. De koopkrachtontwikkeling van de particulieren wordt niettemin afgeremd door een beperktere groei van de werkgelegenheid en van het bruto-uurloon vóór indexering. In totaal zou het reëel beschikbaar inkomen van particulieren in 2023 met 2,3 % stijgen en nemen hun consumptieve bestedingen toe met 2,0 %.

In de periode 2024-2027 zou de groei van het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren gemiddeld 1,4 % per jaar bedragen. Zij zou worden aangedreven door een stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering in de marktsector (zie afdeling 3.1) die, in combinatie met de toename van de werkgelegenheid, zou leiden tot een reële stijging van het totaalbedrag aan lonen ontvangen door de gezinnen met gemiddeld 1,2 % per jaar. Het netto-inkomen uit vermogen zou in reële termen met gemiddeld 1,8 % per jaar stijgen, terwijl het totaalbedrag aan sociale uitkeringen in reële termen met 1,9 % per jaar zou toenemen. Tegelijkertijd zouden de belastingen op het inkomen van de huishoudens in reële termen met

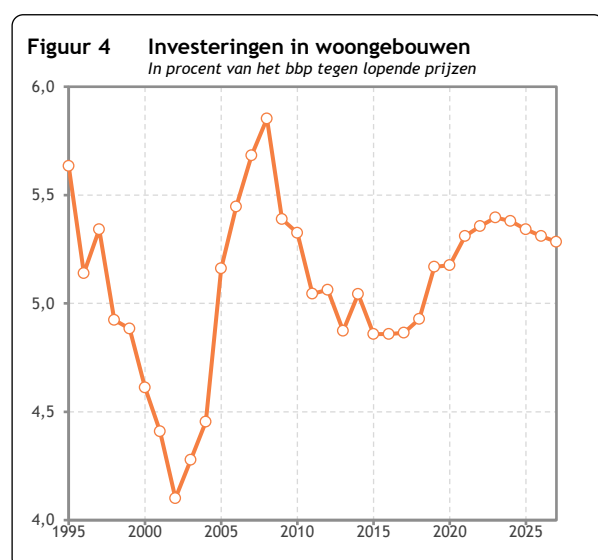
gemiddeld 2,3 % per jaar stijgen. De consumptieve bestedingen van de particulieren zouden gemiddeld met 1,4 % per jaar toenemen, wat in lijn is met de groei van hun reëel beschikbaar inkomen. De particuliere spaarquote zou in de jaren 2024-2027 vrijwel stabiel blijven op 13,9 %.

Er dient te worden opgemerkt dat in de jaren 2021 tot en met 2024 het minimumpensioen en de minimumbedragen voor werkloosheid, leefloon, uitkeringen voor gehandicapten en inkomensgaranties voor ouderen geleidelijk worden verhoogd, wat het beschikbaar inkomen van de particulieren ondersteunt. Ook zijn de uitgekeerde bedragen in verband met het equivalent leefloon uitzonderlijk hoog in de jaren 2022-2024 (maar vooral in 2023) omdat zij het leefloon omvatten dat aan Oekraïense vluchtelingen in België wordt toegekend. Ten slotte dient te worden vermeld dat bij de raming van de personenbelasting rekening is gehouden met de hervorming van de bedrijfsvoorheffing. Die heeft een neerwaarts effect op de door huishoudens te betalen personenbelasting in de periode 2022-2024 en een opwaarts effect in de jaren 2025 en 2026.

De dynamiek van de woninginvesteringen van de gezinnen in 2021-2022 zou in de daaropvolgende jaren afnemen, naarmate de ondersteunende maatregelen waarin de verschillende relanceplannen voorzien verminderen, de steun voor de wederopbouw na de overstromingen van 2021 wegvalt, de koopkrachtontwikkeling van de particulieren vertraagt en de rentevoeten stijgen.

De investeringen in woongebouwen vielen in 2020 terug met 6,8 %, maar maakten in 2021 een sterke inhaalbeweging met een volumegroei van +10,1 %. Die duidelijke heropleving kan o.m. worden verklaard doordat een deel van het gedwongen sparen dat door sommige gezinnen werd opgebouwd, werd geïnvesteerd in de renovatie of de bouw van een woning.

De woninginvesteringen zouden in 2022 nog relatief sterk toenemen (3,6 %). Enerzijds blijft de toename van het reëel beschikbaar gezinsinkomen beperkt en stijgt de langetermijnrente. Anderzijds wordt de woningbouw aangedreven door de investeringssteun aan de gezinnen (hoofdzakelijk in energierenovatie) waarin de verschillende relanceplannen voorzien, alsook door de steun voor de wederopbouw na de overstromingen van juli 2021. Deze maatregelen zullen de groei van de

investeringen in woningen ook in 2023 nog ondersteunen (1,1 %), maar minder dan in 2022.

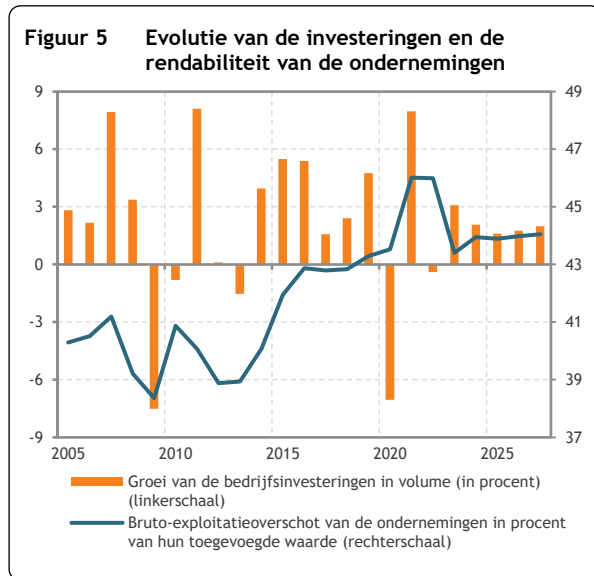
Vanaf 2024 zou de groei van de investeringen in woongebouwen opnieuw aanknopen met de in het verleden waargenomen evoluties. Terwijl de steun van de relanceplannen uitdooft, zouden die investeringen opnieuw gestuurd worden door de evolutie van de klassieke determinanten, zoals het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren, de langetermijnrente (die verder stijgt, maar relatief laag blijft) en de werkloosheidsgraad (die daalt). In de periode 2024-2027 zou de groei gemiddeld 0,7 % per jaar bedragen.

Uitgedrukt in procent van het bbp, zou het nominaal aandeel van de investeringen in woongebouwen tijdens de projectieperiode gemiddeld op 5,3 % uitkomen (zie figuur 4).

Het herstel van de bedrijfsinvesteringen werd onderbroken in de tweede helft van 2021, wat weegt op de groei in 2022. Mede dankzij de relanceplannen versnelt de groei van de bedrijfsinvesteringen opnieuw in 2023 en 2024. Vanaf 2025 zouden ze gemiddeld met 1,8 % per jaar toenemen.

De bedrijfsinvesteringen vielen in 2020 terug met 7,0 % in volume. Niettemin hernamen ze al sterk in de tweede helft van 2020 en zette dat herstel zich verder in de eerste helft van 2021, maar in de tweede helft van 2021 werden ze opnieuw teruggeschoefd. Die volatiliteit resulteerde in een groei van 8,0 % in

2021, maar leidt tot een aanzienlijk negatief overloopeffect voor 2022. In het huidige klimaat van onzekerheid, dat nog wordt versterkt door de oorlog in Oekraïne, stagneert de groei van de bedrijfsinvesteringen dan ook in 2022 (-0,4 %).

De groei van de bedrijfsinvesteringen herneemt in 2023 (3,1 %) en 2024 (2,1 %). Hoewel deze twee jaren worden gekenmerkt door een lagere rendabiliteit en een stijgende langetermijnrente, wordt de investeringsgroei nog in belangrijke mate ondersteund door de relanceplannen.² Vanaf 2025 zouden de afzetperspectieven van de ondernemingen zich stabiliseren, net als hun rendabiliteit. De langetermijnrente zou aantrekken. Tegen die achtergrond zouden de bedrijfsinvesteringen in de periode 2025-2027 gemiddeld met 1,8 % per jaar stijgen. De investeringsquote van de ondernemingen (d.w.z. het nominale aandeel van die investeringen in het bbp) zou aantrekken tot 16,1 % in 2027.

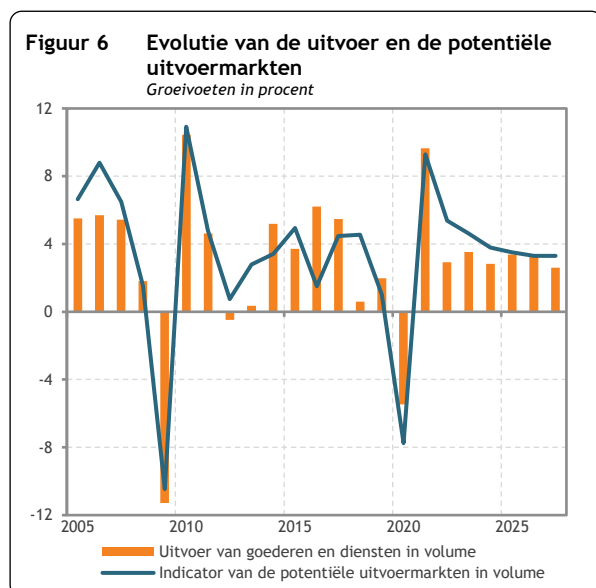
Na een positieve bijdrage tot de bbp-groei in 2020 en 2021, zou de netto-uitvoer wegen op de groei in 2022 en 2023. In de daaropvolgende jaren zou de bijdrage van de netto-uitvoer licht positief zijn.

De Belgische uitvoer viel in volume terug met 5,5 % in 2020, maar dat was minder uitgesproken dan de daling van de potentiële uitvoermarkten (-7,7 %). De uitvoer hernam al sterk in de tweede helft van 2020 en bleef dynamisch in 2021, met een volumegroei van 9,6 %, bij een toename van de potentiële uitvoermarkten met 9,3 %. Die prestatie was ongetwijfeld voor een deel te danken aan de productie en de uitvoer van covid-19-vaccins. In het kielzog van de uitvoer en de binnenlandse vraag daalde de invoer met 5,9 % in volume in 2020 en hernam ze met 9,1 % in 2021. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de bbp-groei in volume bedroeg daardoor +0,4 procentpunt in 2020 en +0,6 procentpunt in 2021. In lijn met de internationale prijzen daalden de Belgische uitvoer- en invoerprijzen in 2020 (met respectievelijk -1,6 % en -2,1 %) en trokken ze in 2021 opnieuw aan (met respectievelijk 8,0 % en 8,8 %).

Na de inhaalbeweging in 2021, zou de groei van de potentiële uitvoermarkten aanzienlijk vertragen in 2022 (5,4 %) en 2023 (4,6 %). De volumegroei van de Belgische uitvoer zou uitkomen op respectievelijk 2,9 % en 3,5 %. In het verlengde van de uitvoer en van de binnenlandse vraag zou ook de groei van de Belgische invoer vertragen (respectievelijk 3,7 % en 3,9 % in volume). De invoergroei overtreft echter de uitvoergroei, wat zich vertaalt in een negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de bbp-groei van ongeveer -0,6 procentpunt in 2022 en -0,3 procentpunt in 2023. In 2022 leidt de sterke stijging van de grondstoffenprijzen in combinatie met de depreciatie van de euro t.o.v. de dollar tot een uitgesproken verslechtering van de Belgische ruilvoet (-2,3 %). De ruilvoet verbetert enigszins in 2023 (+1,5 %),

² Deze bedragen dalen sterk in 2025 en 2026 en verdwijnen in 2027.

uitgaande van een gedeeltelijke terugval van de grondstoffenprijzen en een stabilisering van de euro-dollarcoers.

Tijdens de periode 2024-2027 zouden de potentiële uitvoermarkten van België gemiddeld met 3,5 % per jaar toenemen, een tempo dat vergelijkbaar is met dat van de periode 2014-2019. Een dergelijke groei van de buitenlandse afzetmarkten, de stabilisering van de euro-dollarcoers en de toename van de loonkosten per eenheid product (gemiddeld 1,6 % per jaar) zouden resulteren in een volumegroei van de Belgische uitvoer van gemiddeld 3,0 % per jaar. De invoer zou in vrijwel hetzelfde tempo groeien (gemiddeld 2,9 %) onder impuls van de finale vraag, die gemiddeld met 2,1 % zou toenemen. De netto-uitvoer zou derhalve een licht positieve bijdrage leveren tot de economische groei (gemiddeld +0,1 procentpunt

per jaar). De ruilvoet zou nagenoeg stabiel blijven in een context van licht dalende energieprijzen.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de Belgische invoer in 2023 en 2025-2026 opwaarts wordt beïnvloed door de invoer van elektriciteit en aardgas. Dat vangt de lagere elektriciteitsproductie op het Belgische grondgebied op die het gevolg is van de stopzetting van de productie van twee kerncentrales eind 2022 en begin 2023 en van de vijf overige centrales in de loop van 2025. In deze vooruitzichten veronderstellen we dat de twee jongste centrales, Doel 4 en Tihange 3, heropstarten tegen de winter van 2026 (zie afdeling 2.6).

Bijzonder dynamische groei van de overheidsconsumptie in 2021 en 2022, onder impuls van maatregelen om de pandemie (vooral in 2021) en de stijgende energieprijzen tegen te gaan (vooral in 2022), gevolgd door een quasi-nulgroei in 2023. Gemiddelde jaarlijkse groei van 1,0 % op middellange termijn.

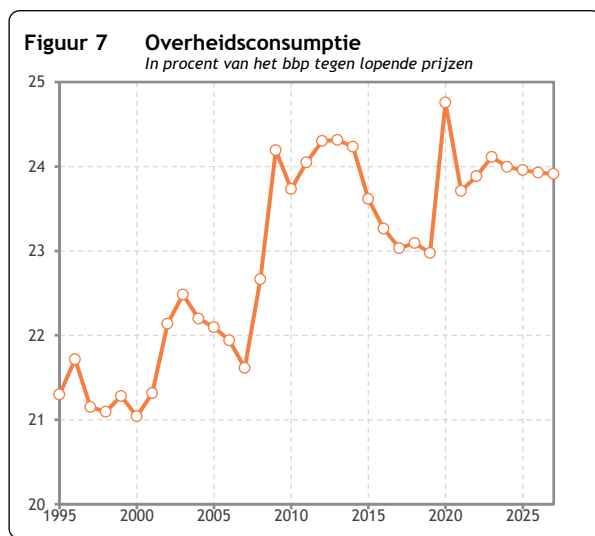
Na een stagnering in 2020 (0,2 %) nam de overheidsconsumptie in volume sterk toe in 2021 (4,4 %). Daar waren verschillende redenen voor. De sociale uitkeringen in natura namen, na een terugval in 2020, zeer sterk toe in 2021 onder impuls van de inhaalbeweging van de ziekenhuisactiviteit. Ook waren er diverse covid-gerelateerde uitgaven (voor coronatesten en de aankoop van vaccins) en regeringsmaatregelen om de energiefactuur van de gezinnen te verlichten na de sterke stijging van de energieprijzen eind 2021, vooral via de uitbreiding van het sociaal tarief.³ Bovendien bleef de groei van de netto-aankoop van goederen en diensten door de overheid aanzienlijk als gevolg van de

³ Volgens de ESR-beginselen (nationale rekeningen) moet de stijging van de uitgaven voor sociale tarieven deels worden verrekend als een stijging van de overheidsconsumptie in volume en deels als een prijseffect (stijging van de deflator van de overheidsconsumptie).

vaccinatiecampagne. Ten slotte had de relatief sterke toename van de werkgelegenheid bij de overheid (+11 000 personen) een opwaartse impact op de loonmassa van de overheid.

De volumegroei van de overheidsconsumptie zou in 2022 sterk blijven (+3,0 %). De groei van de netto-aankoop van goederen en diensten is echter bijna nihil: de stijging als gevolg van de uitvoering van het plan 'Readiness' van Defensie (beslissing in het kader van de NAVO om de uitrusting in de periode 2022-2024 te versterken) compenseert ruimschoots het wegvallen van bepaalde tijdelijke uitgaven die in 2021 van kracht waren. De sociale uitkeringen in natura blijven daarentegen sterk stijgen, vooral door de voortzetting van bepaalde maatregelen die verband houden met de gezondheidscrisis (het testen en de aankoop van vaccins) en de versterking van de steunmaatregelen voor de gezinnen om de hoge energieprijzen te compenseren. De groei van de werkgelegenheid bij de overheid vertraagt ten opzichte van 2021, maar blijft vrij hoog. Tot slot wordt rekening gehouden met een opwaarts effect op het volume van de overheidsconsumptie in 2022 door het wegvallen van de verlengde schoolvakanties. Die bijkomende vakantiedagen als gevolg van de coronasituatie hadden in 2020 en 2021 een neerwaartse impact op de overheidsconsumptie in volume.

In 2023 zou de overheidsconsumptie in volume licht dalen (-0,4 %). De sociale uitkeringen in natura vallen enigszins terug door het wegvallen van een aantal tijdelijke maatregelen (voornamelijk energie- en covid-maatregelen). Daarnaast zou de netto-aankoop van goederen en diensten sterk dalen en zou

de groei van de werkgelegenheid bij de overheid minder krachtig zijn.

Tijdens de periode 2024-2027 zou de overheidsconsumptie in volume gemiddeld met 1,0 % per jaar stijgen. Deze wordt ondersteund door de groei van de uitgaven voor gezondheidszorg (2,4 %), terwijl de volumegroei van de loonmassa van de overheid bescheiden blijft (gemiddeld 0,2 %, bij een toename van de overheidswerkgelegenheid van gemiddeld 0,2 %) en de netto-aankoop van goederen en diensten afneemt (gemiddeld -4,3 %).

Na een stijging tot 24,8 % in 2020, is het nominale aandeel van de overheidsconsumptie in het bbp gedaald tot 23,7 % in 2021. Het zou tijdens de projectieperiode rond 24 % schommelen.

Onder impuls van de diverse relanceplannen, alsook van de plannen voor Defensie en de cyclus van de lagere overheid, zouden de overheidsinvesteringen sterk toenemen in de periode 2022-2024 en nadien enigszins terugvallen.

Na een quasi-stabilisering in 2020 (+0,6 %), versnelde de volumegroei van de totale overheidsinvesteringen in 2021 (+2,5 %), onder impuls van de federale overheid (met name na de inwerkingtreding van het investeringsprogramma in het kader van de strategische visie van Defensie en belangrijke aankopen van gebouwen door de Regie der Gebouwen) en van de gemeenschappen en

gewesten (een stijging in alle gefedereerde entiteiten na een stagnering of daling in 2020). Merk op dat, in tegenstelling tot wat oorspronkelijk was begroot, de uitgaven in 2021 in het kader van de relanceplannen (federaal en regionaal, gefinancierd door de Europese faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) of door eigen middelen) beperkt zijn gebleven.

In 2022 zouden de overheidsinvesteringen in volume aanzienlijk stijgen (+7,3 %), onder impuls van de gemeenschappen en gewesten, in het bijzonder de Vlaamse Gemeenschap en het Waals Gewest. Ook in 2023 en 2024 zouden ze dynamisch blijven (resp. +5,2 % en +4,9 %). In 2023 kan deze stijging met name worden verklaard door de sterke stijging van de investeringen van Defensie (strategische visie) en van het Waals Gewest (Waals Herstelplan). De investeringsgroei in 2024 is toe te schrijven aan de lagere overheid, in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, en aan investeringen van Defensie (met inbegrip van het in februari 2022 goedgekeurde STAR-plan voor de periode 2023-2030).

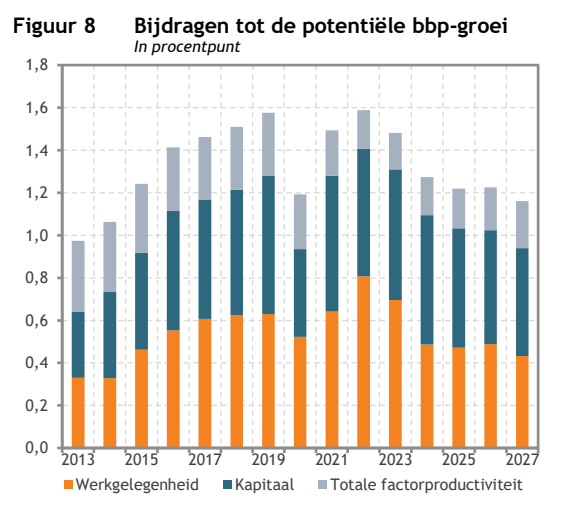
Ten slotte zouden de overheidsinvesteringen in de periode 2025-2027 dalen (met respectievelijk -4,1 %, -0,4 % en -4,7 % in volume), vooral als gevolg van de afname van de investeringen van de lagere overheid na de gemeenteraadsverkiezingen van 2024. De investeringen van de andere bestuursniveaus vertonen geen noemenswaardige nieuwe impulsen meer, of dalen zelfs licht. Alleen de investeringen van de federale regering zouden in 2025 en 2026 nog toenemen door de uitvoering van het STAR-plan van Defensie.

2.3. Raming van de potentiële groei en de output gap

De potentiële groei op middellange termijn zou lager uitvallen dan in het verleden; de output gap zou in de loop van de projectieperiode geleidelijk worden gedicht.

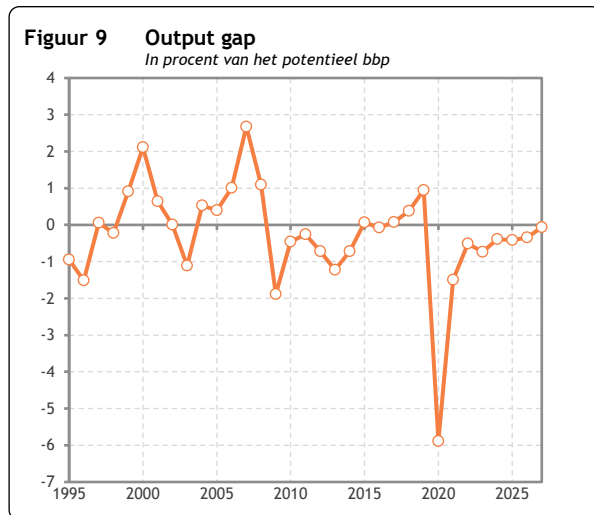
Tussen 2013 en 2019 neemt de groei van het potentieel bbp geleidelijk toe van 1,0 % tot 1,6 %, voornamelijk als gevolg van hogere bijdragen van de factoren arbeid en kapitaal. In 2020 bedraagt de potentiële groei opnieuw 1,2 % als gevolg van de lagere bijdrage van de kapitaalgoederenvoorraad. Tot 2023 zou de potentiële groei vergelijkbaar zijn met de jaren vóór de gezondheidscrisis, met name als gevolg van een hogere bijdrage van de bevolking op arbeidsleeftijd in 2022 en 2023 door de instroom van Oekraïense vluchtelingen.⁴

De potentiële groei zou op middellange termijn (2024-2027) 1,2 % bedragen, wat lager is dan in de jaren vóór de pandemie.⁵ Beperkte

⁴ In lijn met de Europese methodologie om het potentieel bbp te berekenen, wordt de evolutie van de bevolking op arbeidsleeftijd niet afgevlakt en de evolutie van de activiteitsgraden wel. Daarom is de potentiële groei mogelijk licht overschat in 2022 en 2023 en licht onderschat in 2024 en 2025. Op middellange termijn is de impact van de Oekraïense vluchtelingen op het potentieel bbp in elk geval zeer beperkt.

⁵ Tijdens de periode 2017-2019 bedroeg de groei van het potentieel bbp gemiddeld 1,5 % per jaar.

productiviteitswinsten en een lagere bijdrage van de potentiële werkgelegenheid verklaren dat resultaat. De opsplitsing van de potentiële werkgelegenheid toont dat dit toe te schrijven is aan een meer gematigde groei van de bevolking op arbeidsleeftijd⁶ (deels een gevolg van de terugkeer van Oekraïense vluchtelingen) en een kleinere bijdrage van de NAWRU.

De berekende output gap (verschil tussen het effectief en het potentieel bbp in procent van dat laatste) toont dat de laatste conjuncturele piek werd bereikt in 2019. De crisis heeft geleid tot een

historisch negatieve output gap in 2020 (-5,9 %). De effectieve groei zou tijdens de projectieperiode hoger liggen dan de potentiële groei, waardoor de output gap geleidelijk zou worden gedicht.

2.4. Bruto toegevoegde waarde per bedrijfstak

De marktdiensten herstellen langzamer van de gezondheidscrisis dan de verwerkende nijverheid en de bouw. Die laatste worden daarentegen meer getroffen door de verstoringen in de internationale aanvoerketens en de spectaculaire stijging van de grondstoffenprijzen. Op middellange termijn blijft de groei van de Belgische economische activiteit meer ondersteund door de marktdiensten.

Terwijl de daling van de toegevoegde waarde in volume van de verwerkende nijverheid als geheel beperkt bleef tot -3,2 % in 2020 (door een reeds krachtige inhaalbeweging in de tweede jaarhalf), werd deze in 2021 meer dan gecompenseerd (+8,7 %).⁷ Die dynamiek is grotendeels te danken aan de tak 'intermediaire goederen'⁸ door de belangrijke rol van de farmaceutische industrie in de strijd tegen covid. De toegevoegde waarde in volume van 'intermediaire goederen' handhaafde zich in 2020 (+0,6 %) en groeide bijzonder sterk in 2021 (+9,6 %). De twee andere takken van de verwerkende nijverheid die in het HERMES-model worden onderscheiden, zagen hun toegevoegde waarde sterk dalen in 2020 (-9,9 % voor 'uitrustingsgoederen'; -6,6 % voor 'consumptiegoederen') en in ongeveer dezelfde mate hernemen in 2021 (respectievelijk +9,5 % en +6,5 %). De beperktere volumegroei van de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid nadien (2,2 % in 2022 en 1,2 % in 2023) is deels het gevolg van een normalisering, maar wordt ook verklaard door minder gunstige vooruitzichten voor de wereldeconomie (zie afdeling 2.1).

De bouwsector zou in de periode 2020-2023 een gelijkaardig profiel kennen als de verwerkende nijverheid in haar geheel: de daling van de toegevoegde waarde in deze bedrijfstak was in 2020 relatief

⁶ Volgens de regels van de referentiemethode van de Europese Unie voor de berekening van het potentieel bbp wordt de bevolking op arbeidsleeftijd bepaald door de leeftijdscategorie 15-74 jaar.

⁷ Zie tabel E.1 in de 'Economische vooruitzichten 2022-2027 – Statistische bijlage'.

⁸ De definities van de bedrijfstakken die onderscheiden worden in het HERMES-model zijn terug te vinden in de bijlage op p. 53.

beperkt (-4,9 %), maar werd in 2021 gevolgd door een zeer sterke opleving (+7,0 %). In 2022 en 2023 zou de groei van de activiteit ook in deze bedrijfstak veel gematigder zijn (respectievelijk 1,1 % en 1,3 %).

Bij de marktdiensten was de daling van de toegevoegde waarde in 2020 relatief groter (-7,1 % voor de totale marktdiensten). Dit globaal cijfer verhuult echter grote verschillen tussen de bedrijfstakken, die grotendeels te wijten zijn aan de mate waarin hun activiteit werd beperkt door maatregelen ter bestrijding van de pandemie. De bedrijfstakken waar de toegevoegde waarde in volume het sterkst is gedaald, zijn 'handel en horeca' (-13,4 %) en 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening' (-11,3 %). De daling was daarentegen veel beperkter voor 'krediet en verzekeringen' (-3,8 %) en 'overige marktdiensten' (diensten aan gezinnen en zakelijke dienstverlening; -4,2 %), en zelfs voor 'vervoer en communicatie' (-6,3 %). Het herstel in 2021 was aanzienlijk en vrijwel algemeen (+6,6 % voor de totale marktdiensten), maar onvolledig voor bepaalde bedrijfstakken. Dat was met name het geval in twee bedrijfstakken waarvan de activiteit in een deel van 2021 nog sterk werd gehinderd door gezondheidsmaatregelen: 'handel en horeca' (+8,5 %) en 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening' (+9,3 %). In vergelijking met de daling in 2020 was de herneming in 2021 daarentegen veel sterker in 'vervoer en communicatie' (+7,4 %) en 'overige marktdiensten' (+7,2 %).⁹

Het herstel van de toegevoegde waarde in volume van de totale marktdiensten zou zich voortzetten in 2022 (+3,7 %), waarbij alle in HERMES onderscheiden deelsectoren, met uitzondering van de tak 'krediet en verzekeringen', een groei van de activiteit boven de trendgroei zouden vertonen. In 2023 zou de groei van de totale marktdiensten vertragen tot 1,5 %.

In de periode 2024-2027 zou de groei van de verschillende bedrijfstakken meer in overeenstemming zijn met de tendensen uit het verleden en zou hun totale toegevoegde waarde gemiddeld met 1,5 % per jaar stijgen. De gemiddelde jaarlijkse groei van de toegevoegde waarde in de landbouw (0,9 %), de energiesector (0,8 %), de bouw (1,0 %) en, in mindere mate, de verwerkende nijverheid (1,4 %) zou lager uitkomen dan de groei van de totale toegevoegde waarde.

De marktdiensten zouden in de periode 2024-2027 hun toegevoegde waarde in volume met 1,8 % per jaar zien toenemen, grotendeels – in termen van gewicht en dynamiek – gedragen door de HERMES-tak 'overige marktdiensten' (2,2 %), zoals in het recente verleden vaak het geval is geweest. Nadien volgen 'vervoer en communicatie' (1,7 %), 'krediet en verzekeringen' (1,4 %), 'handel en horeca' (1,3 %) en 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening' (1,2 %).

Ten slotte zou de groei van de toegevoegde waarde van de niet-marktdiensten, die hoofdzakelijk overheidsdiensten en onderwijs omvatten, tijdens de projectieperiode een veel gelijkmatiger verloop kennen en gemiddeld 0,7 % per jaar bedragen.

⁹ Merk op dat volgens de in april 2022 gepubliceerde nationale rekeningen (deel 1) de toegevoegde waarde in volume van 'krediet en verzekeringen' daarentegen verder zou zijn gedaald in 2021 (-3,7 %).

2.5. Prijsevoluties

De Belgische inflatie zit midden in een perfecte storm en bereikt niveaus die ongezien zijn sinds het begin van de jaren 80

Reeds in 2021 bleek dat de pandemie de wereldwijde aanvoerketens had verstoord. Het aanbod van een aantal goederen had moeite om de sterke groei van de vraag bij te benen. Tegen het einde van dat jaar kwam daar een spectaculaire toename van de aardgasprijs bovenop, die op zijn beurt de elektriciteitsprijzen opdreef. De groothandelsprijs voor aardgas steeg door een toegenomen vraag in Zuidoost-Azië en geslonken voorraden in Europa bij het ingaan van de winter. De oorlog in Oekraïne heeft de inflatoire spanningen in de eurozone verder aangewakkerd. De aanvoer van landbouwproducten en andere grondstoffen uit het oorlogsgebied wordt immers fel bemoeilijkt, terwijl de aanvoer van aardgas en olieproducten uit Rusland in dalende lijn evolueert door sancties en tegenmaatregelen.

Gemeten op basis van de nationale consumptieprijsindex bereikte de Belgische inflatie bijna 9 % in mei 2022, het hoogste niveau sinds 1982. Op basis van recente termijnmarktnoteringen wordt verwacht dat de energieprijzinflatie haar piek heeft bereikt en geleidelijk zal dalen vanaf midden 2022. De onderliggende inflatie trok al sterk aan in de tweede helft van 2021, maar wordt momenteel verder aangewakkerd door bovenstaande factoren en door de stijgende loonkosten als gevolg van de loonindexering. Daarom zou ze nog enige tijd hoog blijven en pas in de loop van 2023 een duidelijke daling inzetten. Op jaarbasis zou de Belgische inflatie 8,1 % bereiken in 2022 en terugvallen tot 3,5 % in 2023.

Naarmate de aanvoerproblemen opgelost geraken en de loonkostenstijging verzwakt dankzij een beperktere indexering, zou de onderliggende inflatie verder afkoelen van 2,1 % in 2024 tot 1,8 % in 2027. De energieprijshypothesen op middellange termijn impliceren een geleidelijke daling voor bijna alle energieproducten. Enkel de olieprijsen zouden zich nagenoeg stabiliseren vanaf 2024. De Belgische consumptieprijsinflatie zou daardoor lager uitkomen dan de onderliggende inflatie en dalen van 1,8 % in 2024 tot 1,6 % in 2027.

Ook de groei van de bbp-deflator scheert hoge toppen in 2021 en 2022, maar zou zich vanaf 2023 normaliseren

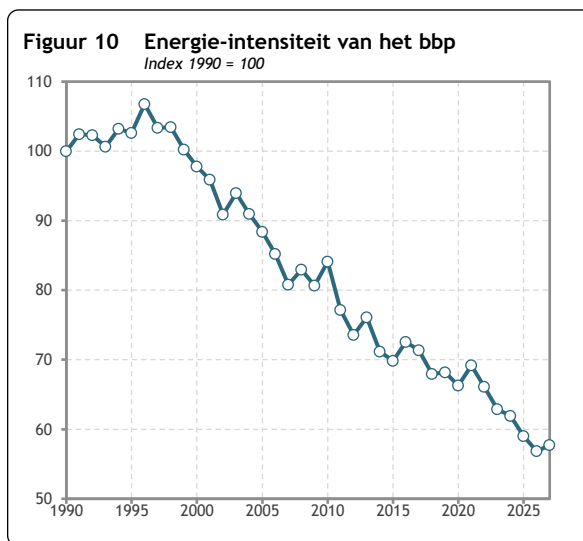
Een forse toename van de grondstoffenprijzen leidt doorgaans tot kleinere winstmarges van de bedrijven en bijgevolg tot een eerder beperkte toename van de groei van de bbp-deflator. In 2021 en 2022 gaat de hausse van de grondstoffenprijzen echter gepaard met een forse toename van de deflator van de binnenlandse bestedingen en de bbp-deflator, wat impliceert dat producenten de kostenstijging van hun inputs kunnen doorrekenen in hun prijzen en er zo in slagen hun winstmarges te vrijwaren. Een blik op de deflatoren van de toegevoegde waarde per bedrijfstak leert dat die mogelijkheid niet in alle bedrijfstakken dezelfde is en het grootst lijkt in de energiesector en de energie-intensieve industrieën.

Vanaf 2023 vertraagt de groei van de bbp-deflator. Zeker in 2023 zou die groeivertraging gepaard gaan met een afname van de winstmarges op macro-economisch niveau. De toegevoegde waarde-deflatoren van de bedrijfstakken die het sterkst toenamen in 2021 en 2022 zouden een eerder zwakke groei kennen in 2023 en 2024. De bescheiden afkoeling van de bbp-deflator van 1,9 % in 2024 tot 1,6 % in 2027 weerspiegelt vooral de evolutie van de onderliggende inflatie.

2.6. Energieverbruik

Energie-intensiteit en energie-eindverbruik

De evolutie van het totale energieverbruik wordt beïnvloed door verschillende elementen zoals de economische activiteit, technologische ontwikkelingen of beleidsbeslissingen. In deze vooruitzichten wordt het energieverbruik hoofdzakelijk bepaald door de economische activiteit en de relatieve prijzen. Niettemin wordt op een exogene manier ook met andere elementen rekening gehouden. De energie-intensiteit van het bbp¹⁰ zou verder dalen in de projectieperiode en daarmee zijn historische neerwaartse trend bevestigen, onder andere dankzij energiebesparende technologieën.

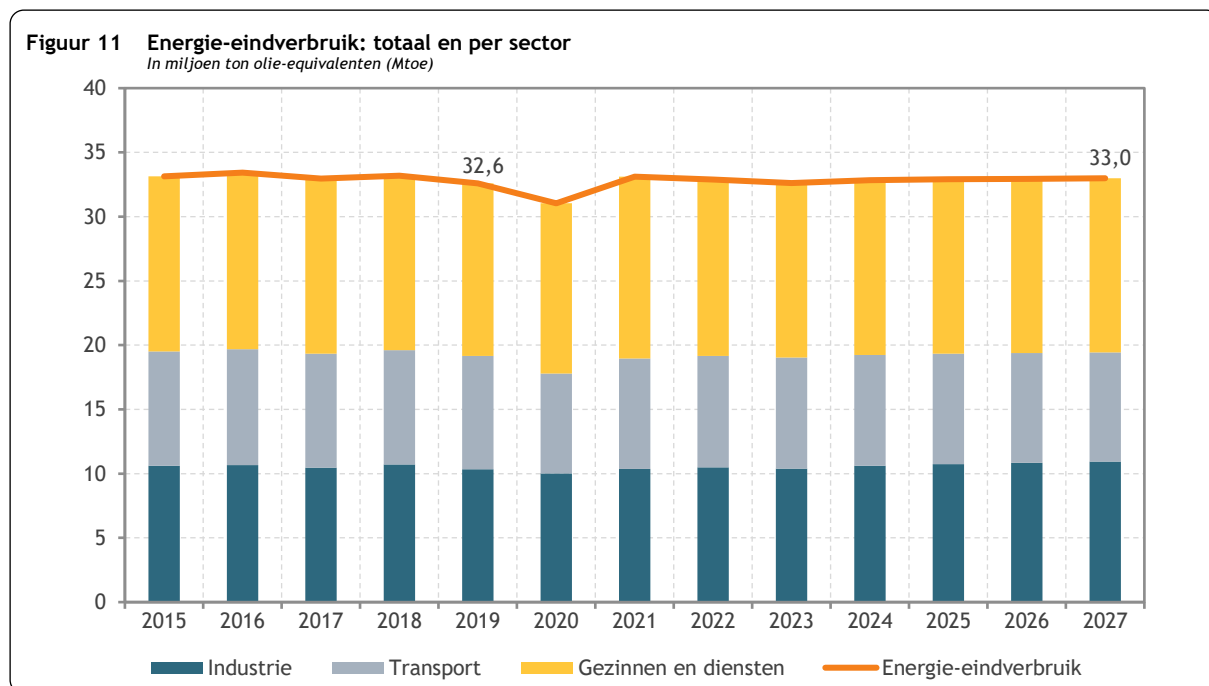

Na een relatief stabiel verloop in de jaren voorafgaand aan de coronacrisis viel het energie-eindverbruik¹¹ in 2020 terug met ongeveer 5 % (zie onderstaande figuur). De opsplitsing van dat eindverbruik per sector toont dat de grootste daling zich voordeed bij het transport.¹² Na een snel herstel in 2021 zou het energie-eindverbruik in 2022 licht dalen als gevolg van de hoge prijzen. In de daaropvolgende jaren zou het energie-eindverbruik zich geleidelijk stabiliseren op 33 miljoen ton olie-equivalent (Mtoe) in 2027, of een niveau dat vergelijkbaar is met dat van 2019.

¹⁰ De energie-intensiteit van het bbp stemt overeen met het bruto binnenlands energieverbruik uitgedrukt in miljoen ton olie-equivalent (Mtoe) gedeeld door het bbp in volume.

¹¹ Het energie-eindverbruik is de hoeveelheid energie die door de eindverbruikers (industrie, huishoudens of diensten) wordt verbruikt. Dat is een nauwer concept dan het bruto binnenlands energieverbruik, dat alle energiebehoeften van de Belgische economie omvat, met inbegrip van de door de energiesector verbruikte energie of de distributieverliezen. Bij conventie omvat het bruto binnenlands energieverbruik wel de internationale luchtvaart, maar niet de internationale scheepsbunkers.

¹² Het verbruik in de transportsector omvat het verbruik van alle actoren voor de transportfunctie (inclusief het privévervoer door huishoudens).

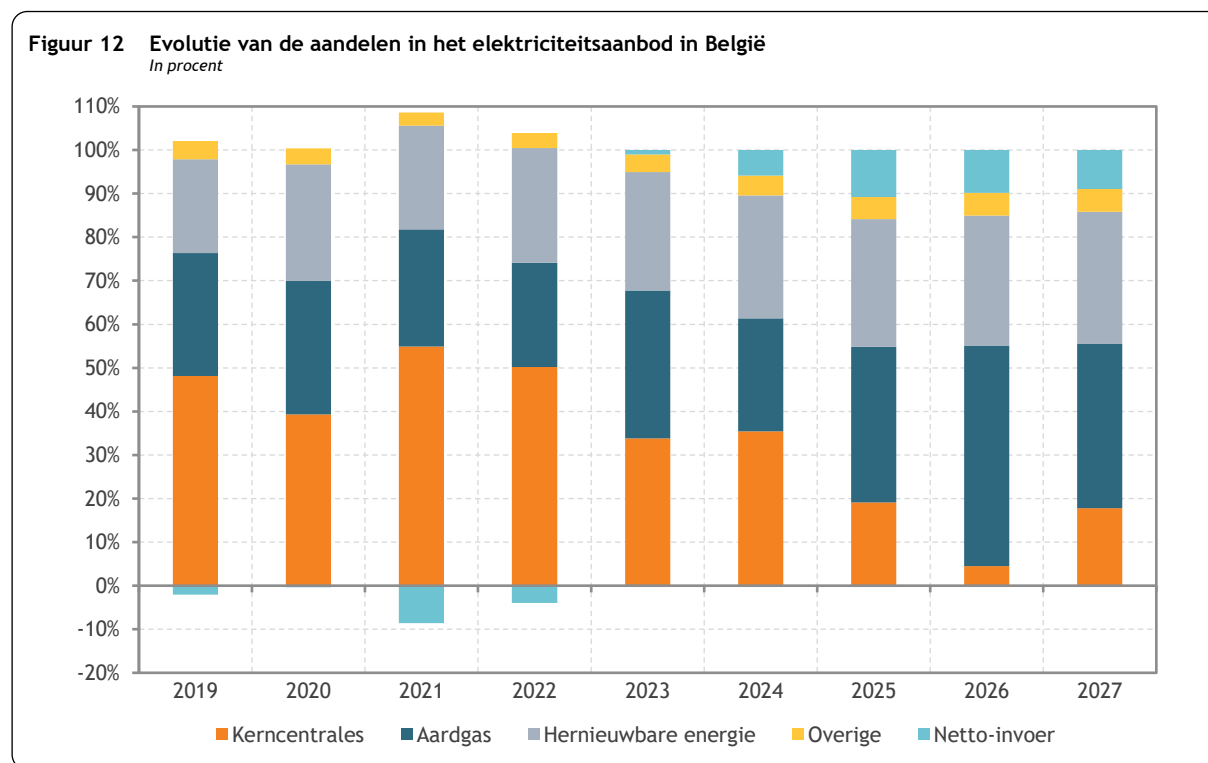
Het elektriciteitsaanbod in België

De structuur van het elektriciteitsaanbod (exclusief pompcentrales) zou als volgt evolueren:¹³

- het aandeel van de kerncentrales in het elektriciteitsaanbod zou geleidelijk dalen tot 2025 overeenkomstig de wet over de geleidelijke uitstap uit kernenergie (28 juni 2015): van 55 % in 2021 (volledig operationeel park) tot 34 % in 2023 (stillegging van Doel 3 in oktober 2022 en sluiting van Tihange 2 in februari 2023), en tot 19 % in 2025 (geleidelijke stillegging van Doel 1, Doel 4, Tihange 3, Tihange 1 en Doel 2 in de loop van 2025). Op 18 maart 2022 bereikte de federale regering een akkoord over de verlenging van de levensduur van de twee jongste kerncentrales (Doel 4 en Tihange 3). In afwachting van een onderhandeld akkoord tussen de federale regering en Engie, gaan wij uit van een heropstart van beide centrales tegen de winter van 2026. Daardoor zou het aandeel van de kerncentrales in het elektriciteitsaanbod ongeveer 5 % bedragen in 2026 en stijgen tot 18 % in 2027;
- de verminderde elektriciteitsproductie door kerncentrales zou deels worden opgevangen door gasgestookte elektriciteitscentrales. Het aandeel van aardgas in het elektriciteitsaanbod zou daardoor stijgen van 27 % in 2021 tot 34 % in 2023. Met de stopzetting van alle kernreactoren eind 2025 en de gedeeltelijke heropstart van twee centrales in 2026, zou dat aandeel 51 % bereiken in 2026. Daarna zou het in 2027 dalen tot 38 %;
- ook netto-invoer zou de kernuitstap gedeeltelijk opvangen, met een bijdrage aan het elektriciteitsaanbod van ongeveer 10 % in 2026 en 9 % in 2027 (t.o.v. -9 % in 2021 en 1 % in 2023);

¹³ De evolutie van de structuur van het elektriciteitsaanbod is gebaseerd op de hypothesen en berekeningen van het Federaal Planbureau, vertrekkend van de voorlopige cijfers voor het jaar 2021 van de DG Energie (FOD Economie), informatie over de beschikbaarheid van kernreactoren (REMIT, Elia) en het WAM-scenario ('with additional measures') van het Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030, dat in december 2019 bij de Europese Commissie werd ingediend. Dit scenario is aangepast om rekening te houden met de opwaartse herziening van de doelstellingen voor offshore windenergie tegen 2030 (5,4-5,8 GW) en met de verlenging van de levensduur van Doel 4 en Tihange 3 (vanaf de winter van 2026).

- het aandeel van hernieuwbare energie in het elektriciteitsaanbod zou fors toenemen tot 30 % in 2027, vergeleken met 24 % in 2021 en 27 % in 2023.

2.7. Broeikasgasemissies

Deze vooruitzichten houden, in de mate van het mogelijke, rekening met alle reeds genomen maatregelen, zowel op federaal als op regionaal niveau.¹⁴

Na een daling van de totale broeikasgasemissies in 2020 met 8,6 % door de terugval van de economische activiteit, zouden ze in 2021 zijn hernomen met 3 %. De totale uitstoot bedroeg 106,4 miljoen ton (Mt) CO₂-equivalenten in 2020 en wordt voor 2021 op 109,6 Mt CO₂-equivalenten geraamd. De emissies zouden in 2023, 2025 en 2026 verder toenemen in lijn met de gefaseerde sluiting van de kerncentrales. In 2027 zouden ze terugvallen door de heropstart van de twee jongste kerncentrales. De totale emissies zouden in dat jaar ruim 22 % onder het niveau van 1990 uitkomen.

¹⁴ Het Belgisch geïntegreerd Nationaal Energie en Klimaatplan 2021-2030, goedgekeurd op het Overlegcomité van 18/12/2019 en het rapport *Reporting on national system for policies and measures and projections under Regulation (EU) 2018/1999 on the Governance of the Energy Union and Climate Action*, Nationale Klimaatcommissie, 15 Maart 2021, geven een beschrijving van het binnenlands klimaatbeleid en zijn beide terug te vinden op de website www.cnc-nkc.be.

Tabel 1 Evolutie van de totale broeikasgasemissies
Niveau in Mt CO₂-equivalenten, groeivoeten in procent

	Niveau										Groeivoeten	
	1990 ^a	2005 ^a	2020 ^a	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2020/ 1990	2027/ 1990
1. Energie	103,8	105,7	77,0	80,0	79,6	82,7	81,1	85,1	90,2	85,8	-25,8	-17,4
1A. Verbranding van brandstoffen	102,5	105,0	76,4	79,4	79,0	82,1	80,4	84,5	89,5	85,1	-25,5	-17,0
1A1. Transformatie-sector	29,7	29,0	19,0	17,8	17,7	21,8	19,9	23,9	29,1	24,8	-36,1	-16,5
1A2. Industrie	23,5	18,9	13,1	13,0	13,5	13,2	13,5	13,8	14,0	14,2	-44,5	-39,8
1A3. Transport	20,9	26,8	21,7	24,0	24,1	24,0	24,0	23,9	23,6	23,4	3,5	11,6
1A4. Andere sectoren	28,2	30,1	22,5	24,5	23,6	23,0	23,0	22,9	22,8	22,7	-19,9	-19,4
1A5. Andere	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-39,3	-52,7
1B. Vluchtige emissies	1,2	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	-50,4	-47,7
2. Industriële processen	26,1	27,1	18,9	19,2	18,7	18,2	17,8	17,4	17,1	16,7	-27,5	-35,8
3. Landbouw	11,5	9,7	9,3	9,3	9,2	9,1	9,1	9,0	8,9	8,9	-19,0	-22,8
5. Afval	4,3	3,0	1,2	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	-72,0	-78,5
Totaal	145,7	145,5	106,4	109,6	108,6	111,1	109,0	112,6	117,2	112,3	-26,9	-22,9

a. Deze inventariswaarden werden in maart 2022 ingediend bij de Europese Commissie overeenkomstig artikel 3.1 van Beschikking 280/2004/EG inzake de monitoring van broeikasgasemissies. De energiegebonden CO₂-emissies vanaf 2021 werden endoogeen door het HERMES-model berekend.

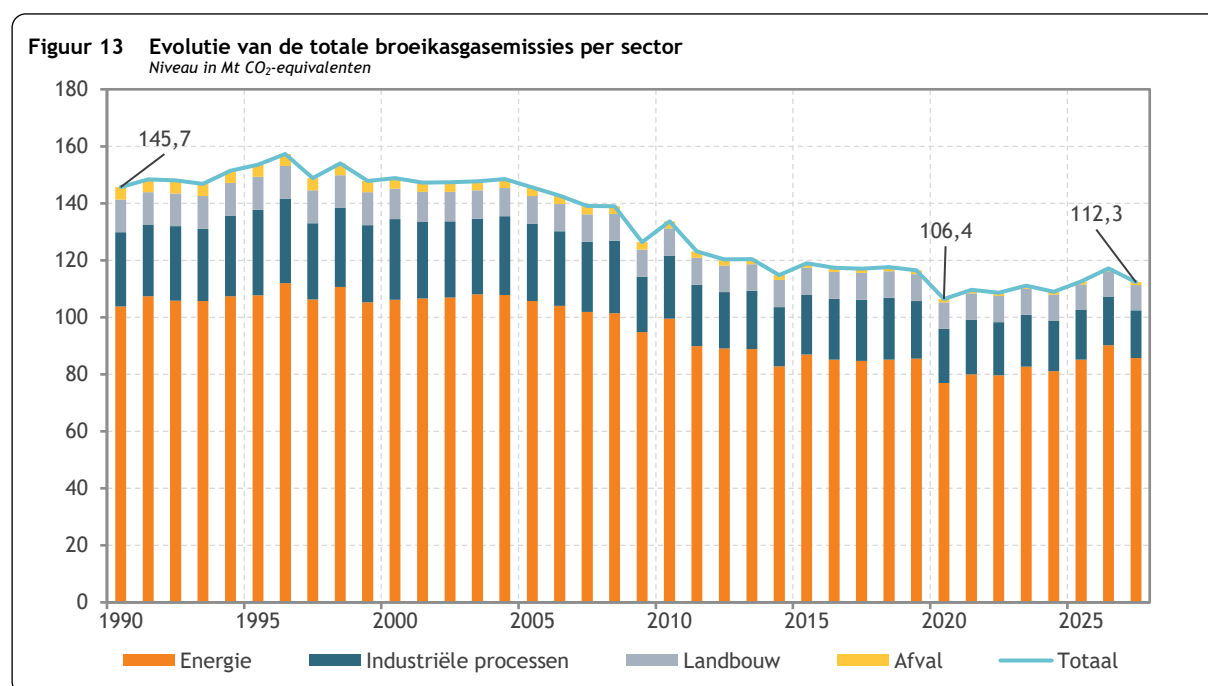
De energiegebonden emissies vertegenwoordigden in 2020 72 % van de totale broeikasgasemissies. Ze daalden in 2020 met 9,9 %, maar zouden in 2021 opnieuw gestegen zijn en verder toenemen in 2023, 2025 en 2026. In 2027 zouden ze afnemen en 85,8 Mt CO₂-equivalenten bedragen, d.i. 17,4 % onder het niveau van 1990.

- De emissies van de energieproducenten (transformatiesector in tabel 1) worden in sterke mate bepaald door de elektriciteitsproductie van de thermische centrales. Hun verbeterde energie-efficiëntie¹⁵ en de sterke ontwikkeling van de productie van elektriciteit op basis van hernieuwbare energie hebben een neerwaartse invloed op de emissies. Niettemin zouden de emissies fors toenemen in 2023, 2025 en 2026 door een hogere productie op basis van gascentrales ter vervanging van kernenergie. De uitgesproken afname van de emissies in 2027 is toe te schrijven aan de heropening van de twee jongste kerncentrales.
- De emissies van de industrie en de bouw (industrie in tabel 1) zouden slechts licht toenemen gedurende de periode 2022-2027 dankzij een efficiënter energieverbruik door energievriendelijke technologieën. De doelstellingen voor de installaties die vallen onder het European Trading System (ETS) zouden de industriële uitstoot eveneens afremmen.
- De emissies van de transportsector daalden met ruim 16 % in 2020 als gevolg van een sterk afgenomen vraag naar mobiliteit gedurende de pandemie. Ze zouden in 2021 gestegen zijn ten gevolge van de herneming van de economische activiteit, maar in de periode 2022-2027 stelselmatig afnemen met gemiddeld 0,4 % per jaar, mede dankzij de toenemende elektrificatie van het wagenpark.
- De emissies van residentiële en niet-residentiële gebouwen (andere sectoren in tabel 1) namen met ruim 5 % af in 2020. Deze emissies zijn sterk afhankelijk van de weersomstandigheden: 2020 was het op één na warmste jaar sinds 1990. In 2021 zouden ze sterk toegenomen zijn mede door de koudere temperaturen. Vervolgens zouden ze stelselmatig afnemen dankzij een verbetering van de energie-efficiëntie door de hoge energieprijzen en door fiscale stimuli ten voordele van

¹⁵ Deze verbetering is het gevolg van enerzijds het overschakelen van vaste (steenkool) en vloeibare brandstoffen op gasvormige brandstoffen (aardgas) en anderzijds technologische investeringen waardoor de centrales performanter geworden zijn.

energiebesparende renovaties. In de periode 2022-2027 zouden ze jaarlijks met gemiddeld 1,3 % afnemen.

De industriële procesemissies zijn hoofdzakelijk afkomstig van de chemische industrie, de fabricage van minerale producten (zoals kalk en cement), de ijzer- en staalindustrie en koel- en klimaatregelingsapparatuur. De procesemissies kenden een sterke daling in 2020 en zouden licht gestegen zijn in 2021. Ze zouden vervolgens stelselmatig afnemen met gemiddeld 2,3 % per jaar in de periode 2022-2027 dankzij technologische verbeteringen.

3. Arbeidsmarkt

3.1. Arbeidskosten

Matige groei van de bruto-uurlonen vóór indexering in 2021-2022 in lijn met de loonnorm; hoge groei van de nominale arbeidskosten per uur in 2022 als gevolg van inflatie en automatische indexering

In 2021 stegen de nominale loonkosten per uur in de marktbedrijfstakken vóór verrekening van de loonsubsidies met 0,7 % (na verrekening van de loonsubsidies met 0,3 %), vooral als gevolg van de inflatie (indexering: 1,0 %). De bruto-uurlonen vóór indexering stegen met slechts 0,1 %, deels als gevolg van een compositie-effect, nl. terugkeer van laagverloonde arbeid na de recessie van 2020. Ook de daling van de impliciete voet van de wettelijke werkgeversbijdragen (van 22,1 % tot 21,8 %) milderde de stijging van de arbeidskosten.

In 2022 versnelt de groei van de nominale loonkosten per uur tot 5,2 % (na verrekening van de loonsubsidies stijgen de nominale arbeidskosten per uur ook met 5,2 %) onder druk van hogere inflatie (indexering: 5,2 %) en de stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering (+0,4 %). Het resultaat voor de brutolonen weerspiegelt conventionele loonstijgingen (0,5 %, inclusief het effect van de loonakkoorden in de gezondheidszorg), een negatieve loondrift (-0,4 %, vooral als gevolg van een negatief compositie-effect zoals in 2021) en coronapremies (0,3 %).¹⁶

Nauwelijks ruimte voor verhogingen van de brutolonen per uur vóór indexering in 2023-2024; versnelde groei in 2025-2027

De evoluties van de productiviteit, de werkloosheidsgraad, en de loonwig laten vermoeden dat de brutolonen per uur vóór indexering gemiddeld met 0,8 % zouden moeten stijgen in 2023-2027 opdat ze marktconform zouden zijn.

Daartegenover dicteert de loonwet dat de nominale loonkosten over de periode sinds 1996 niet sneller mogen stijgen dan gemiddeld in Duitsland, Frankrijk en Nederland en dat eventuele overschrijdingen van de loonnorm in de volgende loonronden moeten worden gecompenseerd. Hoewel in 2021-2022 de brutolonen per uur vóór indexering ex post nauwelijks sneller zouden stijgen (in totaal met 0,5 %) dan ex ante werd opgelegd door de loonnorm voor die periode (0,4 %), stemmen de nominale loonkosten per uur in die periode ex post niet noodzakelijk overeen met die in de drie buurlanden. De automatische indexering van de lonen leidt in België immers tot een snellere aanpassing aan de inflatie. Daarenboven zal de consumptieprijzinflatie in 2023 hoog blijven, wat leidt tot automatische indexeringen ten belope van 5,9 %.

Daarom veronderstellen we dat er in de jaren 2023-2024 de facto nauwelijks ruimte zal zijn voor onderhandelde reële brutoloonstijgingen en dat er pas na 2024, wanneer de inflatie beduidend is

¹⁶ Het effect van de trapsgewijze verhoging van minimumlonen van 18- tot 20-jarigen in 2022, 2024 en 2026, met de daaraan verbonden werkgeversbijdrageverminderingen voor zeer laagverloonden, is in de eerste fase nog verwaarloosbaar.

verzwakt, ruimte is voor marktconformere loonstijgingen in lijn met de macro-economische omgeving. Rekening houdend met de sociale akkoorden voor de zorgsector en de GGMMI-verhogingen in 2024 en 2026, zouden de brutolonen per uur vóór indexering jaarlijks met gemiddeld 0,1 % stijgen in 2023-2024 en met gemiddeld 0,8 % in 2025-2027.

Voor de nominale loonkosten per uur impliceert dit stijgingen met 6,0 % in 2023, 1,9 % in 2024 en gemiddeld 2,5 % per jaar in 2025-2027. Een gelijkaardige evolutie geldt voor de nominale arbeidskosten per eenheid product: stijgingen met 5,6 % in 2023, 1,1 % in 2024 en vervolgens met gemiddeld 1,7 % per jaar in 2025-2027.

Na 2022 blijft de parafiscale druk nagenoeg constant

De impliciete werkgeversbijdragevoet in de marktbedrijfstakingen¹⁷ daalde van 30,8 % in 2020 tot 30,3 % in 2021 en zal nadien verder dalen (29,9 % in 2022) en uiteindelijk uitkomen op 29,7 % in 2027. Dat wordt deels verklaard door de stijging van het aandeel van laagverloonde (en dus ook parafiscaal laagbelaste) arbeid in de brutoloonmassa in 2021-2022.

De impliciete wettelijke werkgeversbijdragevoet daalde van 22,1 % in 2020 tot 21,8 % in 2021 en 21,6 % in 2022. In 2023-2027 blijft de impliciete wettelijke werkgeversbijdragevoet stabiel op 21,7 %, o.a. dankzij de bijkomende structurele bijdrageverminderingen voor de zeer lage lonen als compensatie voor de GGMMI-verhogingen, de daling van een aantal specifieke werkgeversbijdragevoeten (zie kader 1), en omdat de CO₂-taks op salariswagens daalt als gevolg van de elektrificatie van die voertuigen.

Verder impliceert de geleidelijke uitdoving van het SWT-stelsel ('Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag') dat de toegerekende werkgeversbijdragevoet zal dalen van 2,1 % in 2020 tot 1,9 % in 2027.

In vergelijking met 2020 en 2021, twee jaren met tijdelijke arbeidskostenverlagende crisismaatregelen (zie kader 1), zal de impliciete loonsubsidievoet nauwelijks dalen (van 7,7 % in 2020 en 2021 tot 7,5 % in 2027). De loonsubsidievoet wordt vanaf 2022 ondersteund door een aantal recente loonsubsidies (ingevoerd in 2021 of 2022 – zie kader 1) die op kruissnelheid komen en kwantitatief belangrijker zijn dan de verzwakking of stopzetting van een aantal loonsubsidies in het Vlaamse Gewest (doelgroepvermindering 'oudere werknemers' resp. de activering 'SINE').

¹⁷ In de tekst wordt verwezen naar de bijdragevoeten voor de marktbedrijfstakingen inclusief de statutaire personeelsleden van overheidsbedrijven. Voor de bijdragevoeten voor de marktbedrijfstakingen exclusief de statutaire personeelsleden van overheidsbedrijven, zie tabel B.3 in de 'Economische vooruitzichten 2022-2027 – Statistische bijlage'.

Kader 1 Hypothesen m.b.t. het beleid ten aanzien van lonen, werkgeversbijdragen en loonsubsidies

Nieuwe structurele maatregelen van kracht vanaf 2021

- De loonsubsidies ingebed in de sociale akkoorden voor de zorgsector (federaal niveau via de sociale zekerheid, Vlaams Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie) dekken twee luiken, nl. koopkrachtverhoging (loonbarema's) enerzijds en verbetering van de werkomstandigheden en extra personeel anderzijds. Het deel koopkrachtverhoging bestaat uit de verhoging van de brutolonen en de wettelijke werkgeversbijdragen die daarop worden geheven.
- Versterking van de sociale maribelsubsidie (hoger forfait).
- Structurele vermindering van de werkgeversbijdragen voor beschutte werkplaatsen: verhoging van het forfait en de lageloongrens.
- Korting op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing:
 - o 'Opleidingsprogramma's': originele budgettering vanaf 2022 (resp. 23, 35, en 48 miljoen in 2022, 2023, en 2024) ondanks het minder dan verwachte gebruik in 2021 (nagenoeg nul i.p.v. 11 miljoen).

Nieuwe structurele maatregelen van kracht vanaf 2022

- Brutoloon: trapsgewijze verhogingen van het GGMMI voor 18- tot 20-jarigen in reële termen in het tweede kwartaal van 2022 (+€75), 2024 (+€35) en 2026 (+€35).
- Waals Gewest: loonsubsidies ingebed in de sociale akkoorden voor de zorgsector, met twee luiken, nl. koopkrachtverhoging (loonbarema's) enerzijds en verbetering van de werkomstandigheden en extra personeel anderzijds.
- Verlaging van specifieke werkgeversbijdragevoeten:
 - o Bijdragen aan het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen: daling van (0,17 % / 0,12 % / 0,13 %) in 2021 tot (0,12 % / 0,07 % / 0,09 %) in 2022 voor respectievelijk de basisbijdragen voor grote for-profit ondernemingen, de basisbijdragen voor kleine for-profit ondernemingen en de bijzondere bijdragen voor alle for-profit ondernemingen.
 - o Financiering van de tijdelijke werkloosheidsuitkeringen: van 0,14 % (2021) tot 0,09 % (2022).
- Structurele vermindering van de werkgeversbijdragen: invoering van de zeerlageloonvermindering naar aanleiding van de GGMMI-verhogingen in 2022, 2024 en 2026.
- Vermindering van het parafiscaal voordeel voor sporters in vergelijking met business as usual (30 miljoen in prikken van 2022).
- Activeringen: Vlaams Gewest; 'SINE's'; uitdoving tegen 2025.

Kader 1 Hypothesen m.b.t. de werkgeversbijdragen en loonsubsidies (vervolg)**Nieuwe structurele maatregelen van kracht vanaf 2022 (vervolg)**

- Doelgroepverminderingen:
 - o Vlaams Gewest: 'zittende ouderen'; verhogingen van de leeftijdscriteria in 2022-2024.
 - o Waals Gewest: 'gesubsidieerde contractuelen RSZ' en 'gesubsidieerde contractuelen RSZ-PPO'; omzetting in algemene subsidie vanaf 2022.
 - o Federaal: 'eerste aanwerving'; besparing vanaf 2022 in vergelijking met business as usual (47 miljoen in prijzen en werkgelegenheid van 2022).
- Loonsubsidies via kortingen op de door te storten bedrijfsvoorheffing:
 - o Lagere kortingsvoet 'sporters' (van 80 % tot 75 %).
 - o Algemene besparing vanaf 2022 in vergelijking met business as usual (75 miljoen in prijzen van 2022), evenredig toegerekend aan alle subprogramma's 'bedrijfsvoorheffing'.

Nieuwe structurele maatregelen van kracht vanaf 2023

- Via de sociale zekerheid: loonsubsidies voor de financiering van loonsverhogingen voor gespecialiseerde verpleegkundigen (45 miljoen in prijzen van 2023) bovenop het federaal sociaal akkoord.

Kader 1 Hypothesen m.b.t.de arbeidskosten (vervolg)

Eenmalige maatregelen van kracht in 2020 (eventueel verlengd in 2021)

- Vlaams Gewest, Waals Gewest, Brussel Hoofdstedelijk Gewest: tijdelijke verhoging van de subsidies per dienstencheque.
- Vlaams Gewest: tijdelijke verhoging van de loonsubsidies voor maatwerkbedrijven.
- Via de sociale zekerheid, het Waals Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: financiering van een eenmalige aanmoedigingspremie (985 euro per vte) voor het personeel in de zorgsector (gedeeltelijk ook in 2021).
- Via de sociale zekerheid: covid-subsidie ‘financiering van het vakantiegeld van bedienden’ (verlengd in 2021).
- Federale uitgaven:
 - o Covid-subsidie ‘financiering van de eindejaarspremies voor werknemers in de horeca’.
 - o Financiering van consumptiecheques voor gezondheidswerkers (300 euro per vte).
 - o Covid-subsidie ‘financiering van vakantiegeld arbeiders’ (verlengd in 2021: 110 miljoen horeca, 107 miljoen andere takken).
- Korting op de doorstorting van bedrijfsvoorheffing op de lonen van werknemers:
 - o 50 % vrijstelling op de bedrijfsvoorheffing op de stijging van de brutolonen in juni t.e.m. augustus in vergelijking met mei. Dit om de terugkeer van werknemers uit de tijdelijke werkloosheid naar effectieve werkgelegenheid te stimuleren.

Eenmalige maatregelen van kracht in 2021

- Federale doelgroepverminderingen voor de reis-, evenementen- en hotelsector.
- Federale uitgave: hertewerkstelling van werklozen of tijdelijke werklozen door bedrijven die zwaar geraakt werden door de gezondheids crisis.

Eenmalige maatregelen van kracht in 2022

- Impliciete wettelijke werkgeverbijdragevoet: neerwaartse correctie als gevolg van de coronapremie (vervanging van alle parafiscale lasten door 16,5 % bevrijdende bijzondere bijdrage).

3.2. Demografie en arbeidsaanbod

Begin juni 2022 werd een 'Oekraïne-update' van de bevolkingsvooruitzichten 2021-2070 gepubliceerd.¹⁸ De actualisering van de toekomstige demografische trends werd in februari 2022 al gepubliceerd¹⁹, maar nu houdt de referentieprojectie ook rekening met een specifiek scenario voor de impact van de oorlog in Oekraïne op de bevolkingsgroei. Dit scenario, dat eind mei 2022 werd opgesteld, gaat ervan uit dat 83 000 Oekraïense vluchtelingen aankomen in de loop van 2022. Gezien de tijdelijke beschermingsstatus van deze migranten, waardoor ze een verblijfsvergunning voor beperkte tijd krijgen, wordt verondersteld dat 80 % van deze migranten België terug zal verlaten in de periode 2023-2024. De overige 20 % zal zich dus veeleer op een permanente basis in de bevolking integreren, in de veronderstelling dat zij op termijn een verblijfsvergunning zullen aanvragen op andere gronden dan tijdelijke bescherming.

Bij eerdere migratiestromen als gevolg van onstabiele geopolitieke situaties waren de migranten vaker mannen en uit de leeftijdsgroep 20-45 jaar. De meeste Oekraïense vluchtelingen zijn daarentegen vrouwen en kinderen. Op 19 mei was 37 % van deze begunstigden van tijdelijke bescherming jonger dan 18 jaar, en 54 % tussen 18 en 59 jaar (mannen: 14 %, vrouwen: 40 %). Deze verdeling wordt ook toegepast op de globale hypothese van 83 000 Oekraïense vluchtelingen.

Tabel 2 Hypothesen demografie en beroepsbevolking
groei in procent; bijdragen in procentpunt

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Groei totale bevolking									
- 31 december op 1 januari	0,54	0,25	0,51	1,15	0,09	0,08	0,35	0,33	0,33
- jaargemiddeld	0,51	0,39	0,38	0,83	0,62	0,09	0,22	0,34	0,33
Groei bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar)									
- 31 december op 1 januari	0,27	0,15	0,27	0,93	-0,16	-0,21	0,09	0,03	0,00
- jaargemiddeld	0,24	0,21	0,21	0,60	0,38	-0,19	-0,06	0,06	0,01
- jaargemiddeld, exclusief vluchtelingen	0,24	0,21	0,21	0,23	0,18	0,13	0,09	0,06	0,01
Groei arbeidsaanbod (15 jaar en meer)									
- totaal, inclusief vluchtelingen	0,92	0,17	0,98	1,02	0,66	0,26	0,50	0,65	0,44
- totaal, exclusief vluchtelingen (1+2)	0,92	0,17	0,98	0,93	0,56	0,35	0,55	0,65	0,43
- bijdrage demografie (1)	0,14	0,09	0,05	0,04	-0,01	-0,05	-0,07	-0,08	-0,07
- bijdrage aanbodgedrag (2), waarvan:	0,76	0,06	0,91	0,87	0,56	0,39	0,61	0,72	0,49
- 15-24 jaar	0,07	-0,32	0,07	0,22	0,06	0,02	0,01	0,01	0,00
- 25-49 jaar	0,18	-0,03	0,27	0,15	0,09	0,03	0,02	0,02	0,02
- 50-64 jaar	0,46	0,40	0,49	0,46	0,36	0,28	0,29	0,33	0,30
- 65-74 jaar	0,06	0,01	0,08	0,04	0,06	0,06	0,29	0,37	0,18

We herinneren eraan dat de studie werd uitgevoerd in een zeer onzekere context, met name wat betreft het verdere verloop van de toestand in Oekraïne of de verblijfsduur in België van de Oekraïense burgers.

In het referentiescenario van juni 2022 bedraagt het aantal bijkomende inwoners 133 000 in 2022, tijdens de afgelopen 30 jaar was dat gemiddeld 52 500 personen per jaar. Ervan uitgaande dat 80 % van de in 2022 aangekomen oorlogsvluchtelingen België in de periode 2023-2024 zal verlaten, is de jaarlijkse groei

¹⁸ Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2021-2070 – Update Oekraïne, juni 2022.

¹⁹ Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2021-2070, februari 2022.

van de Belgische bevolking in deze twee jaren aanzienlijk lager (respectievelijk +10 700 en +9 500). In de periode 2025-2027 bedraagt de jaarlijkse toename ongeveer 40 000 extra inwoners.

We merken op dat de komst van de Oekraïense vluchtelingen leidt tot een aanzienlijke toename van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) in de loop van 2022 (+ 68 800 personen in totaal, waarvan 52 800 Oekraïense vluchtelingen), gevolgd door dalingen in de loop van 2023 (-11 900 personen) en 2024 (-15 800 personen) als resultaat van de emigratiehypothese. In jaargemiddelden groeit de Belgische bevolking op arbeidsleeftijd zowel in 2022 (+0,60 %) als in 2023 (+0,38 %) en daalt ze in 2024 (-0,19 %) en in 2025 (-0,06 %). Over de periode 2022-2027 neemt ze toe met 59 600 personen (een gemiddelde groei van 0,13 % per jaar).

Onder invloed van de coronacrisis vertraagde de groei van de beroepsbevolking van 0,92 % (+49 700 personen) in 2019 tot 0,17 % (+9 100 personen) in 2020. Nochtans nam de bijdrage van de demografie aan die groei slechts licht af, omdat de impact van de pandemie op het migratiesaldo uiteindelijk veel zwakker uitviel dan verwacht. Vrijwel de volledige groeivertraging komt voor rekening van veranderingen in de activiteitsgraden, waarbij de negatieve bijdrage in de leeftijdsklasse 15-24 jaar (-0,32 ppt) het sterkst doorwoog. De coronaschok ging immers gepaard met onmiddellijke werkgelegenheidsverliezen in flexibele arbeidsmarktstatuten (waaronder interim- en studentenarbeid, zie afdeling 3.3) en trof daarbij een overwegend jongere populatie die slechts beperkt toegang had tot werkloosheidsuitkeringen en zich genoodzaakt zag tijdelijk de arbeidsmarkt te verlaten.

In de leeftijdsklasse 50-64 jaar bleef de (positieve) groeibijdrage nagenoeg op peil. De vrees dat de coronacrisis zou leiden tot beduidend meer vervoegde uittreding uit de arbeidsmarkt, is dus ongegrond gebleken. Bij 65-plussers was de vertraging in de groeibijdrage relatief belangrijker, maar daar gaat het om een tijdelijk fenomeen dat veroorzaakt wordt door het wegvallen van de flexijobs in de handel en de horeca tijdens de lockdownperiode.²⁰

De negatieve impact van de crisis op de groei van het arbeidsaanbod is slechts van korte duur geweest. Geholpen door het bijzonder snelle herstel van de interim- en studentenarbeid, werd de groeibijdrage bij jongeren terug positief in 2021 (0,07 ppt), terwijl ook in de klasse 25-49 jaar de arbeidsmarktparticipatie gevoelig versterkte (bijdrage van 0,27 ppt). Bij een licht aantrekkende bijdrage in de oudere leeftijdsklassen en een licht afkalvende demografische bijdrage, versnelde de groei van de beroepsbevolking vorig jaar tot 0,98 % (+53 500 personen).

Abstractie makend van de instroom van Oekraïense vluchtelingen²¹, zou de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd geleidelijk verminderen op middellange termijn en nog net positief te blijven tegen 2027. Daarnaast zullen compositie-effecten blijven wegen op de demografische bijdrage aan de groei van de beroepsbevolking. In het verleden had dat vooral te maken met het toenemend gewicht van de klasse

²⁰ In de overige leeftijdsklassen kunnen flexijobs enkel als nevenactiviteit uitgeoefend worden. Het wegvallen van deze jobs op zich kan dan geen daling in de participatiegraad veroorzaken.

²¹ De opsplitsing naar demografische- en gedragscomponenten in deze afdeling werd gemaakt exclusief impact van de Oekraïense vluchtelingen. De sterke instroom van vluchtelingen verstevigt immers a priori de jaargemiddelde demografische impuls aan het arbeidsaanbod in de periode 2022-2023, wat dan weer grotendeels teniet wordt gedaan door negatieve schokken op de activiteitsgraden (vooral bij vrouwen in de klasse 25-49 jaar). Aangezien bij hypothese het merendeel van de vluchtelingen terug zou keren naar Oekraïne, spelen de omgekeerde invloeden op de jaargemiddelden voor 2024-2025. We hebben er hier voor geopteerd de onderliggende tendensen aan bod te laten komen en de cijfers uit te zuiveren voor dat tijdelijke effect. De impact van de Oekraïense vluchtelingen op het arbeidsaanbod wordt apart weergegeven in de tabel.

60-64 jaar. Op middellange termijn speelt vooral het toenemend gewicht van de klasse 15-19 jaar (als gevolg van de stijgende geboortecijfers in de jaren 2004-2011). Ook in die klasse liggen de activiteitsgraden ver beneden het gemiddelde. Bijgevolg dragen vanaf 2023 demografische ontwikkelingen negatief bij tot de groei van de beroepsbevolking (-0,01 ppt); hun bijdrage daalt tot -0,07 ppt tegen 2027.

De activiteitsgraden bij jongeren (15-24 jaar) voltooien dit jaar de inhaalbeweging die ingezet werd na de corona-inzinking (bijdrage van 0,22 ppt) en worden bovendien positief beïnvloed door een recente wijziging in de registratiewijze van niet-werkende werkzoekenden.²² Zij zouden zich op middellange termijn stabiliseren, waarbij hun bijdrage aan de groei sterk terugvalt in 2023 (0,06 ppt) en gaandeweg verwaarloosbaar wordt.

In de leeftijdsklasse 25-49 jaar bereikte de evolutie van de activiteitsgraden een kantelpunt in 2016. Sindsdien kan men spreken van een gunstige dynamiek, ook al bemoeilijken de corona-effecten de robuustheid waarmee de onderliggende trends kunnen vastgesteld worden. We gaan ervan uit dat ook tijdens de projectieperiode de bijdrage van die klasse positief zal blijven, maar afzwakt, van 0,15 ppt dit jaar²³ tot 0,09 ppt volgend jaar en 0,02 ppt tegen het einde van de projectieperiode. Net zoals in de overige leeftijdsklassen, wordt het arbeidsaanbod ondersteund door de GGMMI-verhogingen (in 2022, 2024 en 2026), de vermindering van de bijzondere sociale bijdrage voor werknemers (vanaf 2022, op kruissnelheid vanaf 2023) en de versterking van de werkbonus (verhogingen van de loongrenzen en forfaits in reële termen in 2022, 2024 en 2026).

De bijdrage van de oudere leeftijdsklassen blijft dit jaar op peil (0,50 ppt voor de klasse vanaf 50 jaar), maar verzwakt tijdens de jaren 2023-2024 (tot respectievelijk 0,42 ppt en 0,34 ppt), naarmate de impact van de eindeloopbaanmaatregelen op kruissnelheid komt. Zo daalde onder impuls van de opeenvolgende verstrengingen in de regelgeving het aantal niet-werkzoekende SWT'ers van 117 500 personen in 2010 tot 21 400 personen in 2021, maar zou hun aantal uitbodemmen op 6 900 personen tegen 2024. Vanaf 2025 geeft het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd tot 66 jaar een nieuwe impuls aan de toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd. De bijdrage van 50-plussers trekt aan tot respectievelijk 0,58 ppt in 2025 en 0,70 ppt in 2026, om vervolgens af te zwakken tot 0,48 ppt in 2027. De toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd blijft daarmee ook op middellange termijn de belangrijkste drijvende kracht achter de groei van het arbeidsaanbod.

De instroom van vluchtelingen draagt in de jaren 2022-2023 gevoelig bij tot de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd. Rekening houdend met de veel zwakkere arbeidsmarktparticipatie van deze groep, valt de bijdrage aan de groei van de beroepsbevolking uiteraard een flink stuk lager uit: 0,09 ppt in 2022 en 0,10 ppt in 2023. In 2024-2025 geldt de omgekeerde evolutie en blijft de negatieve impact van de terugkeer van de vluchtelingen op de groei van het arbeidsaanbod beperkt tot respectievelijk -0,09 ppt en -0,05 ppt.

²² Niet-uitkeringsgerechtigde personen die zich op vrijwillige basis aanmelden als werkzoekende bij de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdienst Forem, moeten hun inschrijving niet langer om de drie maanden (her)bevestigen. Hun aantal is de jongste vijf maanden gestegen met 8 000 personen.

²³ Hoewel ze dan ondersteund wordt door de hierboven vermelde wijziging in de registratiemethode voor niet-werkende werkzoekenden.

De optelsom van alle bovenvermelde invloeden mondt uit in een eerder grillig profiel voor de groei van de beroepsbevolking op middellange termijn. Die zou verzwakken van +56 600 personen in 2022 tot +36 700 personen in 2023 en +14 300 personen in 2024, vervolgens aantrekken tot +28 400 personen in 2025 en +37 000 personen in 2026, en ten slotte opnieuw vertragen tot +25 100 personen in 2027. De toename van de beroepsbevolking is in de projectieperiode nagenoeg even sterk als tijdens de afgelopen zes jaar: +198 200 personen tegen +203 000 personen. Die stijging wordt nu nog uitsluitend verklaard door wijzigingen in de activiteitsgraden. Hun bijdrage tot de groei van het arbeidsaanbod ligt iets hoger dan tijdens de afgelopen zes jaar (+0,60 ppt versus +0,50 ppt per jaar), maar is net onvoldoende om de terugval van de demografische bijdrage (-0,02 ppt versus +0,12 ppt per jaar) te compenseren, terwijl de impact van de vluchtelingen op middellange termijn beperkt blijft tot 0,01 ppt per jaar.

De macro-economische activiteitsgraad stijgt van 75,0 % in 2021 tot 77,0 % in 2027. Zijn groei wordt gedurende de gehele periode gedrukt door de hierboven vermelde compositie-effecten in de leeftijdsstructuur. De impact van de vluchtelingenstroom werkt licht vertragend in 2022-2023 en enigszins versnellend in 2024-2025, maar heeft – bij de huidige demografische hypothesen – nauwelijks impact op het niveau van de activiteitsgraad in 2027.

3.3. Werkgelegenheid en werkloosheid

De coronaschok op de marktactiviteit werd opgevangen door aanpassingen aan de arbeidsduur, maar ook door een direct verlies van tijdelijke jobs, dat echter snel weer werd goedge maakt.

De coronapandemie leidde in 2020 tot een forse inzinking van de activiteit in de marktbedrijfstakken (-6,1 %). De soepele toegang tot steunmaatregelen voor zowel loontrekkenden (tijdelijke werkloosheid) als zelfstandigen (overbruggingsrecht) leidde terzelfdertijd tot een nog meer uitgesproken val van de gemiddelde arbeidsduur (-9,8 %), meer nog bij zelfstandigen (-16,3 %) dan bij loontrekkenden (-7,4 %). De productiviteit per uur steeg daarentegen met 4,3 %. Dat is ongebruikelijk: meestal worden negatieve schokken op de activiteit minstens gedeeltelijk opgevangen door een tijdelijke neerwaartse aanpassing van de productiviteitsgroei per uur. Een eerste verklaring voor die opmerkelijke vaststelling is dat dankzij de soepele en ruime invulling van de steunmaatregelen, ondernemingen vlotter dan gebruikelijk afstand konden doen van overtollige arbeidsuren. In de tweede plaats hebben ongetwijfeld ook sectorale compositie-effecten (de negatieve impact van de crisis op vooral lagerverloonde activiteiten, zie verder) een tijdelijk opwaarts effect gehad op de productiviteit per uur.

Dat de arbeidsduur een belangrijke bufferrol vertolkte bij het opvangen van de schok, neemt niet weg dat ook de marktwerkgelegenheid vrijwel onmiddellijk en aanzienlijk getroffen werd na het uitbreken van de pandemie. Een bijzonder gunstig overloopeffect uit 2019 verklaart waarom de krimp in de marktwerkgelegenheid in 2020 beperkt bleef tot -0,2 % (-8 000 personen). Nochtans bleven – dankzij de steunmaatregelen – de vaste banen en de zelfstandige arbeid goed beschermd tegen de gevolgen van de economische schok. De groei van de zelfstandige arbeid (+14 300 personen) bleef zelfs even dynamisch als in de pre-coronaperiode. Het verlies aan loontrekkende jobs concentreerde zich in specifieke niches met vooral tijdelijke arbeidscontracten. Die zijn in de loop der jaren steeds meer een complementaire rol gaan spelen aan de arbeidsduur bij het opvangen van schommelingen in de

economische activiteit. Zo daalde de studentenarbeid met 9 100 personen in 2020, de interimarbeid (exclusief studenten) met 18 700 personen en – specifiek voor deze crisis gezien het contactbeperkend karakter van de pandemie – het aantal horecamedewerkers (exclusief studenten) met 9 000 personen.²⁴

Het herstel van de activiteit in de markt takken was vorig jaar bijzonder krachtig (+7,1 %). Bovendien werd de productiviteitswinst die was geboekt tijdens de acute fase van de crisis, gedeeltelijk afgebouwd (-1,4 %), zodat de groei van het arbeidsvolume nog meer uitgesproken was (+8,6 %). Die groei werd grotendeels geabsorbeerd door de herneming van de arbeidsduur (+6,7 %), die gepaard ging met een halvering van het aantal (voltijds equivalente) tijdelijke werklozen. Toch bleef daarnaast ook ruimte voor een bijzonder fors herstel van de marktwerkgelegenheid (+1,8 %), dat in de hand werd gewerkt door de inhaalbeweging bij de flexibele arbeidssegmenten (vooral dan de studenten- en interimarbeid) en door de groeiversnelling van de zelfstandige werkgelegenheid (+19 700 personen).

De impact op de werkgelegenheid was initieel het grootst in de takken ‘handel en horeca’ en ‘overige marktdiensten’, maar corona laat uiteindelijk weinig blijvende sporen na.

De coronaschok had veruit de sterkste impact op de werkgelegenheid in de HERMES-takken ‘handel en horeca’ en ‘overige marktdiensten’. In de eerste tak gingen in 2020 het meeste arbeidsplaatsen verloren in de horeca maar werden ook zowel de detailhandel, de groothandel als de handel en reparatie van voertuigen getroffen. In de handel bereikte de werkgelegenheid midden vorig jaar al terug het pre-coronaniveau, in de horeca bleef ze daar einde vorig jaar nog steeds ruim 5 % onder. Over de gehele periode 2020-2021 daalde de werkgelegenheid in de handel en horeca met 12 300 personen (gemiddelde groei van -0,8 % per jaar), terwijl ze in de twee voorgaande jaren nog toenam met 6 700 personen (+0,4 % per jaar).

De tak ‘overige marktdiensten’ bevat alle interimjobs en bijna de helft van de studentenjobs. Die categorieën kenden een uitgesproken inzinking vlak na de uitbraak van de crisis, maar zetten snel daarna een herstelbeweging in en zijn inmiddels terug op pre-coronapeil beland. Daarnaast verloor de werkgelegenheids groei ook tijdelijk aan dynamiek in veel segmenten van zowel de zakelijke dienstverlening (advies op het vlak van bedrijfsbeheer, reclamewezen en marktonderzoek, verhuur en lease, arbeidsbemiddeling, reiniging van gebouwen) als de persoonlijke dienstverlening (reisbureaus, kunst en amusement, sport en recreatie, lichaamsverzorging). Ze bleef echter sterk ondersteund door de ononderbroken toename van de zelfstandige werkgelegenheid. Over 2020-2021 bleef de werkgelegenheid bij de ‘overige marktdiensten’ aanzienlijk stijgen (met 43 600 personen; 1,8 % per jaar), maar toch gevoelig minder sterk dan in de twee voorgaande jaren (+67 100 personen; 3,0 % per jaar).

Ook in de verwerkende nijverheid evolueerde de werkgelegenheid minder gunstig tijdens de jaren 2020-2021 (-1 500 personen) dan in de twee voorgaande jaren (+6 500 personen), maar die waren dan ook erg voordelig voor die tak in vergelijking met de trend op langere termijn. Bovendien was ook hier de negatieve impact uitsluitend voelbaar vlak na het uitbreken van de pandemie en in welbepaalde deeltakken (voeding, rubber en kunststof, vervaardiging van motoren). Sinds begin vorig jaar moet de

²⁴ De cijfers zijn uitgedrukt in jaargemiddelden en verbergen dat de onmiddellijke impact van de crisis op die arbeidssegmenten nog een stuk hoger lag (-52 300 personen tijdens de eerste twee kwartalen van 2020).

toename van de globale werkgelegenheid in de verwerkende nijverheid niet onderdoen voor de erg positieve evolutie die al gold tijdens de volledige periode 2016-2019.

Een gelijkaardig verhaal geldt voor de tak 'transport en communicatie'. De werkgelegenheidstoename valt terug van +10 000 personen in 2018-2019 tot +5 900 personen in 2020-2021. Op de keper beschouwd, werd de werkgelegenheid slechts tijdelijk negatief beïnvloed, meer bepaald bij het private wegvervoer en bij de 'opslag en vervoerondersteunende activiteiten'. In beide deeltakken was het herstel echter snel en krachtig. Bovendien werd de werkgelegenheid bij de overheidsbedrijven helemaal niet geraakt door de crisis.

Bij de dienstenchequewerkgelegenheid was wel sprake van een beduidend minder sterke dynamiek tijdens de coronaperiode (+1 100 personen tegen +4 300 personen), vooralsnog zonder enige indicatie van groeiherstel.

In vergelijking met de periode net voor de coronacrisis presteerde de werkgelegenheid in de overige marktakken tijdens de jaren 2020-2021 vrijwel even goed ('bouw', 'gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening'), beter ('landbouw', 'energie') of minder slecht ('krediet en verzekeringen'). Uiteindelijk kan men concluderen dat de coronaperiode weinig blijvende sporen heeft nagelaten op de evolutie van de werkgelegenheid in de marktakken.

Ook de overheidswerkgelegenheid werd over het algemeen niet getroffen door de gezondheidscrisis. Zij is in 2020 en 2021 zelfs nog iets sterker toegenomen (gemiddeld +9 100 personen per jaar) dan tijdens de jaren 2018-2019 (gemiddeld +8 600 personen per jaar). De groei situeert zich in het onderwijs en, in mindere mate, de gewest-, gemeenschaps- en lokale administraties.

De marktwerkgelegenheid kan dit jaar nog rekenen op een gunstig overloopeffect, ondervindt volgend jaar de gevolgen van de huidige conjuncturele vertraging en komt vervolgens op een stabiel groeipad.

Jaargemiddeld groeit de activiteit in de marktakken dit jaar nog fors (+3,1 %), dankzij een sterk overloopeffect. De groeivertraging die einde vorig jaar werd ingezet, zet zich door in de loop van dit jaar en zal vooral wegen op de jaargemiddelde groei in 2023 (+1,3 %). In 2024 herneemt de groei van de activiteit in de marktakken (+1,8 %), om tijdens de periode 2025-2027 terug te vallen op gemiddeld +1,5 %, met een licht oplopend profiel (van +1,5 % in 2025 tot +1,6 % in 2027).

De arbeidsduur hernam in de loop van 2021, maar die beweging stopt tijdens de eerste jaarhelft van 2022 door de verlenging van de steunmaatregelen tot einde juni en door de toevoeging van de gevolgen van de oorlog in Oekraïne als motief voor tijdelijke werkloosheid 'omwille van overmacht'. De jongste observaties (april 2022) geven aan dat het aantal tijdelijke werklozen in voltijdse equivalenten toch nog steeds het dubbele bedraagt van het pre-coronaniveau. We gaan er van uit dat het resterende surplus aan tijdelijke werkloosheid geleidelijk wordt afgebouwd tegen het einde van dit jaar, zodat de coronagerelateerde inzinking van de arbeidsduur begin 2023 grotendeels geabsorbeerd zal zijn. In jaargemiddelden groeit de arbeidsduur dit jaar met 2,6 % en volgend jaar – vooral dankzij een gunstig overloopeffect – met 0,9 %.

Vanaf 2024 volgt de evolutie van de arbeidsduur de pre-coronatendensen. De arbeidsduur bij loontrekkenden stijgt licht, o.a. door de krimp in de stelsels van tijdskrediet en loopbaanonderbreking in de marktsector en het toenemend aandeel flexijobs. Bij zelfstandigen daalt ze vrij aanzienlijk door verschuivingen in de bedrijfstakverdeling ten gunste van takken met een lagere arbeidsduur. Over de statuten heen speelt een positief compositie-effect door de verdere toename van het aandeel van zelfstandigen in de marktwerkgelegenheid. De slotsom is dat de gemiddelde arbeidsduur in de marktsector licht groeit vanaf 2024, maar met een aflopend profiel (van +0,1 % in 2024 tot 0,0 % in 2027).

De productiviteit per uur herneemt ook niet in 2022 en 2023 (respectievelijk -0,9 % en een nulgroei). Het surplus aan productiviteit dat tijdens de crisis werd geboekt, wordt nu afgebouwd, naarmate zowel de arbeidsduur herneemt als de sectorale samenstelling van de werkgelegenheid zich normaliseert. Vanaf 2024 herneemt de productiviteitsgroei, tot een nagenoeg stabiele 0,7 % per jaar, wat vrijwel in lijn is met de hogere groei van de reële arbeidskosten per uur (gemiddeld 0,6 % per jaar).

Ook voor de marktwerkgelegenheid oogt de groei in 2022 nog steeds fors (jaargemiddeld: +1,4 %), maar dan vooral dankzij het gunstige kwartaalprofiel van vorig jaar. Door de conjuncturele vertraging, zou de toename van de marktwerkgelegenheid in de loop van dit jaar immers stilvallen, om pas begin volgend jaar enigszins te hernemen. Dat profiel weegt sterk op de jaargemiddelde groei in 2023, die terugvalt tot 0,4 %. In 2024 herneemt de groei van de marktwerkgelegenheid (met +0,9 %), waarna ze in de tweede helft van de projectieperiode licht terugvalt tot een gelijkmatige 0,8 % per jaar.

Na de turbulentie uit de coronaperiode, vinden we de structurele tendensen uit het verleden terug, waarbij de groei van de werkgelegenheid vooral aangedreven wordt door de persoonlijke en zakelijke dienstverlening en door de gezondheidszorg in brede zin...

In meerdere takken wordt de groei van de werkgelegenheid nog ondersteund door de sterke toename die plaatsvond in de loop van 2021. Dat is het geval in de verwerkende nijverheid, waar de werkgelegenheid dit jaar nog toeneemt met 2 900 personen, maar de groeivertraging volgend jaar gepaard gaat met een verlies van 3 300 arbeidsplaatsen. Ook nadien blijft de werkgelegenheid er stelselmatig terrein verliezen (gemiddeld -3 900 personen per jaar), omdat de productiviteitsgroei sterker aantrekt dan de groei van de activiteit. Op middellange termijn gaan 16 000 arbeidsplaatsen verloren.

In de bouwnijverheid wordt de groei van de werkgelegenheid al sinds geruime tijd aangedreven door de zelfstandige arbeid. Ook op middellange termijn is dat het geval. De loontrekkende werkgelegenheid groeit nog licht tijdens de periode 2022-2024 (gecumuleerd +2 800 personen), maar die arbeidsplaatsen gaan grotendeels verloren tijdens de periode 2025-2027 (-1 900 personen), wanneer de groei van de activiteit aan dynamiek verliest. Dat het aantal werkenden in de bouwnijverheid op middellange termijn met 10 700 personen toeneemt, komt dus vrijwel volledig voor rekening van de zelfstandige arbeid.

In de tak 'handel en horeca' verliest de zelfstandige arbeid dan weer structureel terrein, met de coronajaren 2020-2021 als opvallende uitzondering. Op middellange termijn herneemt die negatieve

trend. De werkgelegenheid in de tak wordt dit jaar nog ondersteund door een bijzonder sterk positief overloopeffect (+11 900 personen), maar betaalt volgend jaar het gelag (-4 900 personen), wanneer zowel de productiviteitsgroei aantrekt als de arbeidsduur de herstelbeweging na de corona-inzinking afrondt. Nadien komt de werkgelegenheid – ondersteund door een gestage groei van de activiteit – op een licht oplopend groeipad (gemiddeld +1 700 personen per jaar), zodat het aantal werkenden in de tak op middellange termijn stijgt met 13 600 personen.

Ook in de tak ‘transport en communicatie’ wordt de werkgelegenheid dit jaar ondersteund door een uitgesproken sterk overloopeffect. Gekoppeld aan de nog steeds robuuste groei van de activiteit, levert dat 4 600 extra banen op. Vanaf volgend jaar zwakt de groei van de activiteit echter fors af, zodat de werkgelegenheid zelfs licht daalt in 2023 (-800 personen) en ook daarna slechts bescheiden groeit. De toename van de werkgelegenheid op middellange termijn (+7 800 personen) valt dan ook eerder mager uit in vergelijking met de afgelopen zes jaar (+19 500 personen), een periode die gekenmerkt werd door een erg arbeidsintensieve groei in die tak.

De groei van de dienstenchequewerkgelegenheid werd sterk afgeremd tijdens de coronaperiode, maar zou hernemen op middellange termijn (+12 600 personen), gesteund door de aanhoudende toename van de vraag naar dergelijke diensten.

In de tak ‘krediet en verzekeringen’ blijft de werkgelegenheid dan weer structureel dalen (nog eens - 4 800 arbeidsplaatsen), weliswaar in een lager tempo dan tijdens de voorbije twee decennia.

In de tak ‘overige marktdiensten’ werden de oorspronkelijke coronaverliezen het snelst weggewerkt, de overloopeffecten zijn er dit jaar dan ook beperkter. De groei van de werkgelegenheid valt zowel dit als volgend jaar terug, herneemt in 2024 en houdt vervolgens een stabiel groeipad aan. Op zes jaar tijd komen er zo 128 700 banen bij (gemiddelde groei van 1,7 % per jaar). Daardoor blijft die tak ook op middellange termijn de belangrijkste drijvende kracht achter de toename van de marktwerkgelegenheid. Toch is de ontwikkeling van de activiteit er minder dynamisch dan tijdens de afgelopen zes jaar, toen de werkgelegenheid in die tak nog beduidend sterker groeide (+182 400 personen of 2,7 % groei per jaar).

De andere sterkhouders inzake netto-creatie van arbeidsplaatsen is traditioneel de tak ‘gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening’. De werkgelegenheidsgroei vertraagt er enigszins dit en volgend jaar, maar trekt tijdens het vervolg van de periode licht aan, naarmate ook de groei van de activiteit versterkt. Op middellange termijn neemt de werkgelegenheid in de tak toe met 60 100 personen (1,5 % groei per jaar), wat minder uitgesproken is dan tijdens de afgelopen zes jaar (+68 300 personen of 1,9 % groei per jaar).

...maar bij de overheid vertraagt de toename van de werkgelegenheid.

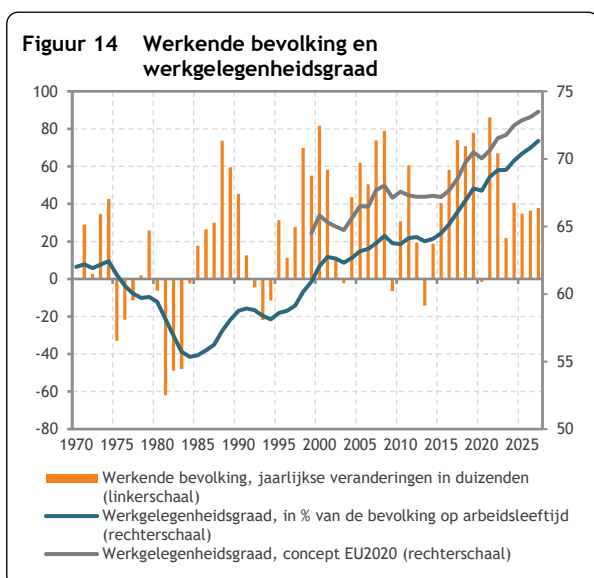
In 2022 blijft de werkgelegenheid bij de overheid vrijwel onverminderd toenemen (+10 000 personen). Dat is gedeeltelijk toe te schrijven aan het ingebrachte demografisch scenario, waarin de impact van de oorlog in Oekraïne op de toevloed van vluchtelingen in ons land verrekend is. De hieruit voortvloeiende toename van zowel de totale bevolking als de schoolbevolking zou leiden tot een toename van

respectievelijk de werkgelegenheid bij de lokale administraties en, bij een ongewijzigde omkaderingsgraad, tot een toename van het aantal leerkrachten in de verschillende gemeenschappen en bij de lokale besturen. Daarnaast impliceert de informatie in de begrotingsdocumenten voor 2022 ook een toename van het aantal personeelsleden in de gewest- en gemeenschapsadministraties, alsook in de federale administratie (inclusief Defensie).

Vanaf 2023 wordt ervan uitgegaan dat de werkgelegenheid in de administraties constant blijft, met uitzondering van de lokale administraties, waar de groei van het personeelsbestand de groei van de totale bevolking volgt, en Defensie, waar het personeelsbestand zou stijgen overeenkomstig de NAVO-verbintenissen. De werkgelegenheid in het onderwijs neemt in 2023 nog aanzienlijk toe, maar evolueert nadien zeer gematigd, gegeven het profiel van de schoolbevolking. Die wordt in 2023 nog opwaarts beïnvloed door de aanwezigheid van Oekraïense vluchtelingen, maar daalt nadien trendmatig. Over het geheel genomen zou de overheidswerkgelegenheid in 2023 dan ook nog aanzienlijk toenemen (+6 700 personen) en vervolgens in de periode 2024-2027 in een veel gematigder tempo evolueren (gemiddeld +1 500 personen per jaar).

De stijging van de werkgelegenheidsgraad wordt tijdelijk afgeremd door de zwakkere conjunctuur en de sterkere demografie, maar herneemt vanaf 2024.

Tijdens de zes jaar voorafgaand aan de coronacrisis, steeg de werkende bevolking met 340 000 personen

en klom de administratieve werkgelegenheidsgraad²⁵ van 63,9 % tot 67,8 %. De coronacrisis maakte een einde aan die ontwikkeling. Toch daalde de werkende bevolking in 2020 uiteindelijk slechts met 1 500 personen: de krimp in de marktwerkgelegenheid bleef beperkt en werd grotendeels gecompenseerd door een robuuste toename van de werkgelegenheid bij de overheid. De administratieve werkgelegenheidsgraad verloor dat jaar slechts 0,2 ppt en kwam uit op 67,6 %. Vorig jaar hernam de groei van de marktwerkgelegenheid uitzonderlijk sterk en versnelde bovendien de groei van de overheidswerkgelegenheid, zodat de werkzame bevolking toenam met 86 100 personen. In historisch opzicht

is dat een opmerkelijk resultaat, maar het was ook het gevolg van een inhaalbeweging in het flexibele segment van de arbeidsmarkt en dus het spiegelbeeld van de zwakke werkgelegenheidsgraad in 2020. De werkgelegenheidsgraad steeg tot 68,7 %.

Dit jaar blijft de groei van de overheidswerkgelegenheid vrijwel op peil, maar verzwakt de groei van de marktwerkgelegenheid enigszins, zodat de toename van de werkende bevolking terugvalt tot

²⁵ Verhouding tussen totale werkende bevolking (van 15 jaar en meer) volgens de nationale rekeningen en bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

+67 000 personen. De instroom van vluchtelingen gaat gepaard met een positief effect op de overheidswerkgelegenheid (zie hierboven), maar zorgt voor een tijdelijke versnelling in de groei van de bevolking op arbeidsleeftijd, wat de evolutie van de werkgelegenheidsgraad afremt.

Volgend jaar valt de groei van de marktwerkgelegenheid gevoelig terug en verliest ook de toename bij de overheid aan dynamiek, zodat de werkzame bevolking slechts toeneemt met 21 800 personen en de werkgelegenheidsgraad zich stabiliseert, opnieuw rekening houdend met de extra demografische impuls door de vluchtelingen. Vanaf 2024 vertraagt de werkgelegenheidsstijging bij de overheid en wordt het groeiprofiel van de werkzame bevolking volledig bepaald door de marktwerkgelegenheid, met een herneming in 2024 (+40 600 personen) en een vrijwel stabiele toename in 2025-2027 (gemiddeld +36 300 personen per jaar). De werkgelegenheidsgraad klimt in de periode 2024-2025 tot 70,4 %, een toename die dan ondersteund wordt door de krimp in de bevolking op arbeidsleeftijd. Daarna stijgt hij in een gelijkmatig tempo, tot 71,3 % op het einde van de projectieperiode. Tijdens de gehele periode 2022-2027 stijgt de werkende bevolking met 238 500 personen.

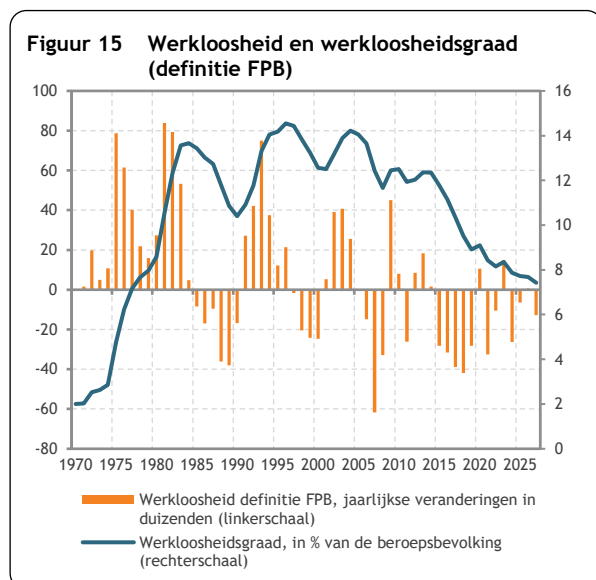
In vergelijking met de administratieve graad, viel de werkgelegenheidsgraad volgens het concept EU2020²⁶ sterker terug in 2020 (van 70,5 % tot 70,0 %) en steeg hij vorig jaar beduidend minder sterk (tot 70,6 %). Dat laatste is het gevolg van een wijziging in de EAK-definities, waardoor vanaf 2021 personen die langer dan drie maanden tijdelijk werkloos zijn, niet langer tot de werkgelegenheid gerekend worden.²⁷ Naarmate de tijdelijke werkloosheid gedurende dit en volgend jaar terugvalt tot haar pre-coronaniveau, zou dat effect (dat door Statbel geraamd wordt op 0,6 ppt) verdwijnen, zodat de EU2020-graad relatief sterker stijgt in 2022 (tot 71,5 %) en ook in 2023 licht toeneemt (tot 71,8 %). Vanaf 2025 is de stijging van de EU2020-graad (tot 73,5 % in 2027) dan weer zwakker dan die van de administratieve graad, omdat geen rekening wordt gehouden met de sterke toename van het aantal werkende personen van 65 jaar en ouder, na het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd naar 66 jaar in 2025. De evolutie van het administratief concept is dan weer enigszins geflatteerd omdat 64 jaar wordt gebruikt als bovengrens voor de bevolking op arbeidsleeftijd.

²⁶ Bron: Enquête naar de arbeidskrachten (EAK), leeftijdscategorie: 20-64 jaar.

²⁷ In tegenstelling tot de meetmethode die van kracht was tot en met 2020 en die nog steeds de gangbare administratieve praktijk is.

De werkloosheidsgraad blijft structureel dalen op middellange termijn, maar de toename van de werkgelegenheid put vooral uit de verdere groei van de beroepsbevolking.

Tussen 2014 en 2019 daalde de werkloosheid (administratieve definitie) met 168 600 personen en nam

de werkloosheidsgraad af van 12,3 % tot 8,9 %, het laagste niveau sinds de jaren zeventig. Aan die evolutie kwam een abrupt einde met het uitbreken van de coronacrisis, die leidde tot aanzienlijk direct banenverlies (zie hierboven). Dat verlies ging weliswaar gepaard met een tijdelijke inzinking van de groei van de beroepsbevolking (zie afdeling 3.2) en werd al vanaf de tweede jaarhelft van 2020 gevolgd door een krachtig herstel van de werkgelegenheidsgroei. De werkloosheid steeg daardoor in jaargemiddelden slechts met 10 600 personen in 2020 en nam vorig jaar bijzonder sterk af (-32 600 personen). De werkloosheidsgraad steeg tot 9,1 % in 2020, maar viel vorig jaar terug tot 8,4 %.

Naar het einde van vorig jaar vertraagde de afname van de werkloosheid. Sedert maart van dit jaar is – voor het eerst sinds het tweede kwartaal van 2020 – zelfs een lichte stijging waar te nemen. Die evolutie wordt ondersteund (en vertekend) door de eerder vermelde verandering in de registratiemethoden, die het aantal niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden aanzienlijk deed stijgen tijdens het afgelopen half jaar. Een bijkomende factor (sinds april van dit jaar) zijn de inschrijvingen als werkzoekende door Oekraïense vluchtelingen. Ook in dat geval gaat het om personen die geen aanspraak kunnen maken op werkloosheidsuitkeringen, maar wel beroep kunnen doen op het equivalent leefloon.

Door de conjuncturele vertraging komt de toename van de werkgelegenheid in de loop van dit jaar vrijwel tot stilstand, zodat de stijging van de werkloosheid versnelt tijdens de tweede jaarhelft. Pas in de loop van volgend jaar – naarmate de werkgelegenheidsgroei herneemt en ook het opwaarts effect van de vluchtelingenstroom op de beroepsbevolking op kruissnelheid komt – zou de werkloosheid terug afnemen. In jaargemiddelden daalt de werkloosheid dit jaar nog met 10 400 personen, maar stijgt ze volgend jaar met 14 900 personen. De werkloosheidsgraad krimpt tot 8,1 % dit jaar, maar herneemt tot 8,4 % in 2023.

In 2024 trekt de werkgelegenheidsgroei aan en verzwakt de groei van de beroepsbevolking aanzienlijk, zowel omwille van het verlies aan dynamiek in de evolutie van de activiteitsgraden op oudere leeftijd als door de terugkeer van de vluchtelingen. De werkloosheid daalt fors (met 26 200 personen) en de werkloosheidsgraad valt terug tot 7,9 %. Vanaf 2025 groeit de werkgelegenheid gestaag en wordt het profiel van de werkloosheidsevolutie bepaald door de groei van de beroepsbevolking. Die laatste versnelt in de periode 2025-2026 onder impuls van het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd,

VOORUITZICHTEN

zodat de afname van de werkloosheid stilvalt (-6 400 personen in 2025, +600 personen in 2026). De groei van de beroepsbevolking vertraagt echter naar het einde van de projectieperiode, zodat de daling van de werkloosheid herneemt (-12 700 personen). De werkloosheidsgraad bedraagt in 2027 nog 7,4 %. De daling van de werkloosheidsgraad is op middellange termijn dus eerder bescheiden. Dat betekent dat – meer nog dan in het recente verleden – de toename van de werkgelegenheid vooral put uit de groei van de beroepsbevolking.

4. Overheidsfinanciën

4.1. Inleiding

Het uitgangspunt van de projectie van de overheidsfinanciën zijn de voorlopige rekeningen voor 2021, die in april 2022 door het INR zijn gepubliceerd, waar nodig aangevuld met meer recente gegevens. Voor 2022 en de middellange termijn is de projectie gebaseerd op het macro-economische en demografische kader van deze vooruitzichten, op een modellering van de uitgaven en ontvangsten die rekening houdt met zowel hun structurele determinanten als de vigerende wetgeving, op een analyse van de jaarlijkse en meerjarige begrotingsbeslissingen van de verschillende beleidsniveaus en, desgevallend, een interpretatieve evaluatie van die beslissingen wanneer informatie ontbreekt (bijvoorbeeld de timing en de samenstelling van bepaalde relanceplannen).

De aangekondigde maatregelen worden in aanmerking genomen voor zover de modaliteiten ervan bepaald zijn; dit sluit maatregelen van zuiver normatieve aard uit, zoals de op federaal niveau geplande verhogingen van de 'variabele inspanning' of de 'gecumuleerde structurele inspanning van 150 miljoen euro' die door het Waals Gewest wordt overwogen.

4.2. Gezamenlijke overheid

4.2.1. Een tekort van bijna 5 % van het bbp houdt aan op middellange termijn

Het overheidstekort is gedaald van 9 % van het bbp in 2020 tot 5,5 % van het bbp in 2021 dankzij de economische heropleving na de recessie van 2020 en een daling van de uitgaven voor covid-19, ondanks de uitgaven naar aanleiding van de overstromingen. Het tekort daalt in 2022 nog licht naarmate het herstel aantrekt en de covid-19-gerelateerde uitgaven verder dalen. De omvang van het tekort, bijna 5 % van het bbp, blijft gedurende de volledige projectieperiode vrijwel constant (tabel 3). De hoge en aanhoudende tekorten kunnen worden verklaard door verschillende factoren die samen op de overheidsfinanciën wegen.

Tabel 3 Rekening van de gezamenlijke overheid
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	50,1	49,3	48,7	49,3	49,0	49,1	49,0	48,9
Fiscale en parafiscale ontvangsten	43,1	42,6	42,1	42,6	42,4	42,5	42,5	42,4
Overige ontvangsten	7,1	6,7	6,6	6,7	6,6	6,6	6,5	6,4
Uitgaven	59,2	54,8	53,4	54,0	54,0	53,9	53,9	53,8
Werkingskosten	17,6	16,5	16,4	16,5	16,4	16,2	16,0	15,9
Sociale uitkeringen	28,1	26,0	25,6	26,3	26,4	26,7	26,9	27,1
Overige primaire lopende uitgaven	7,9	6,9	6,0	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
Investerings	2,7	2,7	2,9	2,9	3,0	2,9	2,8	2,7
Overige kapitaaluitgaven	0,9	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7
Rentelasten	1,9	1,7	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	2,0
Vorderingensaldo	-9,1	-5,5	-4,7	-4,7	-5,0	-4,8	-4,9	-4,9
Entiteit I	-6,9	-3,8	-3,3	-3,6	-3,9	-3,9	-4,1	-4,3
Entiteit II	-2,1	-1,7	-1,5	-1,1	-1,1	-0,9	-0,8	-0,6

Op korte termijn staan de overheidsfinanciën nog steeds onder zware druk door de huidige overlappende crisissen. De hiervoor uitgetrokken budgetten zijn verhoogd in het kader van de begrotingscontroles van 2022, met name op federaal niveau, maar ook in de gefedereerde entiteiten. De kosten van het beheer van de covid 19-crisis zijn in 2022 nog steeds aanzienlijk, en bedragen meer dan drie miljard euro. Dit is ook de grootteorde van de overheidsuitgaven in 2022 om de koopkracht te ondersteunen in het kader van de energiecrisis. De oorlog in Oekraïne en de opvang van de vluchtelingen brengen in 2022 en 2023 ook kosten met zich mee, ten belope van ongeveer één miljard. Die kosten zullen in de volgende jaren niet volledig verdwijnen.

Naast de crisisuitgaven zijn er in 2022 en 2023 ook de budgettaire kosten ten gevolge van de hoge inflatie. De overheidslonen en vervangingsinkomens, die automatisch worden geïndexeerd wanneer de spilindexen worden overschreden, maken bijna de helft uit van de primaire uitgaven van de overheid, of het equivalent van een kwart van het bbp. Andere sociale uitkeringen in geld worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de prijzen. De inflatie heeft ook gevolgen voor de sociale uitkeringen in natura voor de gezondheidszorg en de personenzorg in het algemeen (die de indexering van de honoraria en lonen van zorgverleners of forfaits moeten dekken) en voor sommige subsidies aan bedrijven (bv. subsidies aan dienstenchequebedrijven die automatisch worden aangepast bij de indexering van de lonen in de sector) en andere. In het algemeen leidt een context van inflatie tot hogere prijzen voor de aankoop van goederen en diensten en voor overheidsinvesteringen.²⁸

Terwijl een zeer groot deel van de overheidsuitgaven de inflatie vrij direct volgt, geldt dit niet helemaal voor de ontvangsten. De ad valorem-belastingen op producten (d.w.z. de btw) zullen zeker de inflatie volgen, evenals de ontvangsten waarvan de grondslag zelf automatisch wordt geïndexeerd: belastingen en bijdragen op lonen en vervangingsinkomens en de onroerende voorheffing op basis van het kadastraal inkomen. Het verband tussen de andere ontvangsten en de inflatie is ofwel veel indirecter, ofwel onbestaande, zoals in het geval van de belastingen op de hoeveelheid van een product (accijnzen). Merk echter op dat de nucleaire taks in 2023 aanzienlijk zal stijgen en dat de productiegebonden subsidies van bepaalde energiebronnen zullen worden verlaagd, gezien de cyclische winstgevendheid van deze specifieke sector.

Ten slotte heeft de huidige hoge inflatie negatieve economische gevolgen voor de overheidsfinanciën. Gemiddeld is de stijging van de consumptieprijzen en de automatische indexeringscoëfficiënten in de periode 2022-2023 veel hoger dan de stijging van de prijzen van de toegevoegde waarde, zonder dat dit verschil op middellange termijn kleiner wordt. Dit resulteert in een scherpe afbrokkeling van de exploitatieoverschotten van de ondernemingen en een aanzienlijk verlies aan vennootschapsbelastinginkomsten in 2023, zowel in procent van het bbp als in nominale termen. In het algemeen heeft de inflatoire schok gevolgen voor de groei van de economische activiteit, wat op de overheidsfinanciën weegt.

²⁸ Merk op dat in deze vooruitzichten de voorziene budgetten voor de relanceplannen niet voor inflatie zijn gecorrigeerd. De prijs van de investeringsgoederen is nu echter hoger dan wat oorspronkelijk voorzien werd. Bij ongewijzigde uitgaven in nominale termen, vertaalt de prijsstijging zich in lagere volumes. Dezelfde hypothese is weerhouden voor de kredieten van 2022 voor de niet-automatisch geïndexeerde uitgaven van de entiteiten waarvoor de begrotingsaanpassing nog niet beschikbaar is.

Deze ontwikkelingen komen op een moment dat de overheidsfinanciën een overwegend expansieve wending hebben genomen sinds de beperkingen van het Europese begrotingstoezicht in 2020 zijn opgeschort. Meerjarige uitgavenstijgingen worden begroot om te voorzien in diverse sociale noden (geleidelijke verhoging van de minimumpensioenen en andere sociale minima, herfinanciering van de gezondheidszorg en federale en regionale sectorale zorgakkoorden), infrastructurele noden (de relanceplannen van de verschillende entiteiten) en militaire behoeften (de herfinanciering van Defensie, die onlangs nog is aangescherpt). Daarbij komen nog de kosten van de vergrijzing en de stijging van de rentevoeten, die geleidelijk aan de rentelasten op de schuld doet toenemen.

4.2.2. Belangrijke verschillen met de doelstellingen van het stabiliteitsprogramma

Het Belgische stabiliteitsprogramma 2022-2025 van april 2022 voorziet in een geleidelijke vermindering van het overheidstekort: het is de bedoeling dat het tekort daalt tot 3,4 % van het bbp aan het einde van de legislatuur en tot onder de referentiewaarde van 3,0 % in 2025 (tot 2,7 % van het bbp). Dat is een niveau dat praktisch volstaat om de schuld tegen die tijd te stabiliseren. Dit normatieve traject omvat een cumulatieve federale ‘variabele inspanning’ van 0,2 % van het bbp per jaar, zoals politiek overeengekomen bij het begin van de legislatuur (die nog geen modaliteiten heeft), plus een regionaal pro rata. Het wordt als indicatief voorgesteld, aangezien het kan worden herzien op grond van, onder meer, economische groei prognoses.

De verschillen tussen het vorderingensaldo in de huidige vooruitzichten bij ongewijzigd beleid en de middellangetermijndoelstellingen van het stabiliteitsprogramma zijn niet verwaarloosbaar, ondanks het feit dat het tekort in 2022 lager zou uitvallen dan verwacht.²⁹ Vanaf 2023 is het verschil veel groter dan de beoogde ‘variabele inspanning’. Tegen 2025 bedraagt het verschil meer dan 2 % van het bbp (tabel 4). Het grootste deel ervan bevindt zich in Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid).

Tabel 4 Verschillen met de doelstellingen van het stabiliteitsprogramma
In procent van het bbp

		2022	2023	2024	2025
Vorderingensaldo (a)	Gezamenlijke overheid	-4,7	-4,7	-4,9	-4,8
	Entiteit I	-3,3	-3,5	-3,9	-3,9
	Entiteit II	-1,5	-1,1	-1,1	-0,9
Doelstellingen van het stabiliteitsprogramma(b)	Gezamenlijke overheid	-5,3	-3,6	-3,4	-2,7
	Entiteit I	-3,8	-2,4	-2,5	-2,2
	Entiteit II	-1,3	-1,1	-0,9	-0,5
	Niet verdeeld	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Verschillen (a-b)	Gezamenlijke overheid	0,5	-1,1	-1,5	-2,1
	Entiteit I	0,6	-1,1	-1,4	-1,8
	Entiteit II	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4

In het stabiliteitsprogramma wordt aangegeven dat de doelstelling voor het begrotingstraject is opgesteld op basis van het tekort bij ongewijzigd beleid van de economische vooruitzichten 2022-2027 van het FPB van februari 2022.³⁰ Het is dan ook nuttig om de huidige FPB-projectie van het tekort te

²⁹ Dit is met name te danken aan een gedeeltelijk overloopeffect van de resultaten van 2021, die in de voorlopige rekeningen van het INR van april 2022 beter uitvallen dan in de vooruitzichten van het FPB van februari en in het stabiliteitsprogramma was voorzien.

³⁰ Het beoogde traject is waarschijnlijk het resultaat (in het stabiliteitsprogramma wordt de opbouw van het beoogde traject niet in detail beschreven) van de toevoeging, aan de projectie bij ongewijzigd beleid van de vooruitzichten van februari 2022 van het FPB, van een veronderstelde meerkost van de economische verslechtering door de oorlog in Oekraïne en de kost van de federale maatregelen die in maart tijdens de begrotingscontrole zijn beslist (koopkrachtondersteuning, uitgaven voor covid-

vergelijken met die van februari, waarin – er zij aan herinnerd – geen rekening werd gehouden met de oorlog in Oekraïne, die op de publicatiedatum uitbrak. De opwaartse bijstelling van het tekort is aanzienlijk vanaf 2022 en loopt op tot bijna 1 % van het bbp vanaf 2024 (tabel 5).

Tabel 5 Herziening van de vorderingensaldi van de overheid ten opzichte van de Economische Vooruitzichten 2022-2027 van februari 2022
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Vorderingensaldo	0,0	0,4	-0,5	-0,7	-0,8	-0,9	-0,8	-0,8
Entiteit I	0,0	0,2	-0,3	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8	-0,7
Entiteit II	0,0	0,2	-0,2	0,1	-0,0	-0,1	-0,1	-0,0

Het grootste deel van de herziening bevindt zich in Entiteit I. De dure nieuwe beslissingen waartoe sinds februari is besloten betreffen vooral Entiteit I; het is ook de entiteit die het grootste deel van de automatisch geïndexeerde uitgaven voor haar rekening neemt, de ontvangsten uit de vennootschapsbelasting en de werkloosheidsuitgaven en andere door de verslechterende economische situatie getroffen aggregaten registreert, en die het meest te lijden heeft onder de herziening van de rentevoeten. De herziening is slechts marginaal voor Entiteit II: de gemeenschappen en gewesten worden hoofdzakelijk gefinancierd door federale dotaties die worden geïndexeerd op basis van de consumptieprijzen en zijn dus beter beschermd tegen inflatie (vooral omdat de kosten van hun overheidspensioenen worden gedragen door de sociale zekerheid, wat niet het geval is voor de lokale overheden).

4.2.3. De overheidsschuld wordt op korte termijn uitgehold door de inflatie, maar neemt opnieuw toe op middellange termijn

De schuldgraad van de overheid was in 2020 sterk gestegen als gevolg van een groot tekort en de daling van het nominaal bbp. De daling van de schuldgraad in 2021 en 2022 is vooral toe te schrijven aan de groei van het bbp in volume (in 2021) en de groei van de bbp-deflator (in 2022). Wanneer de nominale bbp-groei zich vanaf 2023 normaliseert, begint de schuldgraad opnieuw te stijgen, gezien de omvang van het primair tekort en de kredietverleningen en participaties.

Tabel 6 Overheidsschuld
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Geconsolideerde bruto-schuld	112,8	108,2	103,6	105,5	107,4	109,5	111,7	113,8
Variatie van de schuldgraad	15,1	-4,6	-4,6	1,9	1,9	2,1	2,1	2,1
Primair saldo (-)	7,1	3,9	3,3	3,2	3,4	3,1	3,1	3,0
Rente-groei dynamiek	6,5	-9,5	-7,7	-1,7	-2,0	-1,4	-1,4	-1,4
Rentelasten	1,9	1,7	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	2,0
Bijdrage van de bbp-groei	4,5	-11,2	-9,1	-3,2	-3,6	-3,1	-3,2	-3,3
Schuld-tekort aanpassing	1,4	1,1	-0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5

Sinds 2015 is de gemiddelde rente die op de overheidsschuld wordt betaald, structureel lager dan de nominale economische groei. In deze vooruitzichten zou de marktrente op 10 jaar voor federale obligaties, die in 2021 nog negatief was, tegen 2027 stijgen tot 2,4 %. Die rentestijging maakt weliswaar een einde aan de daling van de rentelasten in procent van het bbp, maar leidt niet tot een situatie waarin

19, de oorlog in Oekraïne en nieuwe initiatieven), en de aftrek vanaf 2023 van een cumulatieve federale 'variabele inspanning' van 0,2 % van het bbp per jaar plus een deel van de regionale 'inspanning'.

de gemiddelde rente die op de overheidsschuld wordt betaald hoger is dan de nominale economische groei. De rentelasten leiden bijgevolg niet tot een opwaartse spiraal van de schuldgraad.

4.3. Evolutie per deelsector

4.3.1. Federale overheid

Het tekort van de federale overheid daalt in 2022 als gevolg van verschillende factoren. De groei van de ontvangsten is zeer dynamisch, zowel wat de directe als de indirecte belastingen betreft. De inkomensindexeringen verhogen de ontvangsten uit de personenbelasting, waarvan de schalen met een jaar vertraging worden geïndexeerd. De btw-ontvangsten weerspiegelen de hoge inflatie, terwijl de ontvangsten uit accijnzen dalen door hun link met de volumes en de tijdelijke maatregelen om de heffingen op energie te verlagen. Het saldo in 2022 verbetert ook door een vermindering van de netto-overdrachten aan de sociale zekerheid ter compensatie van het te veel betaalde bedrag in 2021, een daling van de overdrachten aan de Europese Unie als gevolg van een opgelegde compensatie in 2021³¹, en een vermindering van de rentelasten (waarschijnlijk de laatste in nominale termen). Tot de elementen die op het tekort wegen, behoren de maatregelen die zijn genomen om de koopkracht te ondersteunen als reactie op de stijgende energieprijzen (verlenging van het uitgebreide sociale tarief, verwarmingspremie, tijdelijke verlaging van de btw op elektriciteit en van de accijnzen op brandstoffen), het plan Readiness ter versterking van de slagkracht van Defensie, en de financiering van de leeflonen van de Oekraïense vluchtelingen, alsook van de werkingskosten van de OCMW's voor hun opvang.

In 2023 stijgt het tekort opnieuw, met name door een sterke daling van de vennootschapsbelasting, de toename van de overdrachten aan andere overheidsniveaus en de stijging van de kosten van de hervorming van de bedrijfsvoorheffing in 2022 (die intertemporeel neutraal is gezien de latere compensatie in de kohieren, maar tijdelijke kosten veroorzaakt in de periode 2022-2025). Wat de overdrachten aan de sociale zekerheid betreft, is de stijging het gevolg van de weerslag van de correcties van 2022, gelet op de hier gehanteerde technische hypothese van een aanpassing van de evenwichtsdotatie in 2022 om het saldo van de sociale zekerheid in 2023 in evenwicht te brengen (en vanaf 2024 wordt de evenwichtsdotatie verondersteld constant te zijn in reële termen). De toename van de overdrachten aan de gefedereerde entiteiten is het gevolg van macro-economische parameters. Tot de elementen die het tekort verkleinen, behoren de uitdoving (bij de huidige stand van zaken) van bepaalde maatregelen ter ondersteuning van de koopkracht, en de aan de stijging van de energieprijzen verbonden winsten in de vorm van bijdragen van de producenten van nucleaire energie of lagere subsidies voor windenergie.

Op middellange termijn blijft het tekort op ongeveer 3,4 % van het bbp, wat hoger is dan vóór de gezondheidscrisis. Bij ongewijzigd beleid daalt de verhouding van de ontvangsten ten opzichte van het bbp. De gematigde stijging van de directe belastingen compenseert slechts gedeeltelijk het feit dat de indirecte belastingen achterblijven op de economische groei. Dat is toe te schrijven aan het feit dat

³¹ Het betreft een door de Europese Unie aan de verschillende lidstaten opgelegde compensatie wegens ontoereikende controle op de frauduleuze invoer van Chinees textiel tijdens de afgelopen jaren.

accijnzen gekoppeld zijn aan volumes en dus niet evenredig stijgen met de prijzen, aan de daling van de nucleaire taks gezien de sluiting van enkele centrales, en aan de vertraging van de overheidsinvesteringen na afloop van de relanceplannen, wat op middellange termijn op de btw-ontvangsten weegt. De uitgaven in procent van het bbp zijn op middellange termijn over het algemeen stabiel, met uitzondering van de rentelasten, die aanzienlijk stijgen als gevolg van de tekorten en de hogere marktrente, en de investeringen, waarvan de evolutie op middellange termijn voornamelijk wordt bepaald door het profiel van de investeringen voor defensie. Deze investeringen omvatten de strategische visie waartoe in 2016 is beslist en de uitbreiding daarvan (STAR-plan) die onlangs door de regering is goedgekeurd. Dat het tekort op middellange termijn groter is dan vóór de gezondheidscrisis, is ook het gevolg van de dynamiek van de sociale uitkeringen in geld, gezien de herwaardering van de sociale minima, en het hogere niveau van de overdrachten aan de sociale zekerheid dan vóór 2020.

Tabel 7 Rekening van de federale overheid
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	23,9	24,8	24,8	24,6	24,3	24,4	24,3	24,2
Fiscale en parafiscale ontvangsten	21,3	22,3	22,1	22,0	21,8	21,8	21,8	21,7
Overdrachten van de overheid	0,7	0,7	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Overige ontvangsten	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Uitgaven	31,0	28,8	27,3	28,2	27,8	27,7	27,7	27,6
Werkingskosten	3,3	3,1	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,1
Sociale uitkeringen	1,4	1,5	1,7	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4
Overige finale primaire lopende uitgaven	3,1	2,8	2,6	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Investerings	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7
Overige finale kapitaaluitgaven	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Overdrachten aan de overheid	20,6	19,0	17,8	18,9	18,5	18,4	18,3	18,3
Rentelasten	1,8	1,5	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5
Vorderingensaldo	-7,1	-4,0	-2,5	-3,6	-3,5	-3,3	-3,4	-3,4

4.3.2. Sociale zekerheid

De sociale zekerheid stond in 2020 en 2021 zwaar onder druk van de gezondheidscrisis, wat leidde tot een aanzienlijke stijging van de uitgaven voor sociale uitkeringen, vooral voor werkloosheid, overbruggingsrecht en gezondheidszorg. Deze uitzonderlijke uitgaven werden gefinancierd door aanzienlijke overdrachten van de federale overheid, met name door een verhoging van de evenwichtsdotaties en een uitzonderlijke dotatie aan het RIZIV. Daardoor werd het vorderingensaldo van de sociale zekerheid slechts in geringe mate door de crisis beïnvloed.

In 2022 dalen de uitgaven voor tijdelijke werkloosheid en overbruggingsrecht sterk zonder terug te keren naar het niveau van vóór 2020, maar in de gezondheidszorg blijven de covid-19-gerelateerde uitgaven op een hoog niveau (voornamelijk voor tests), zij het minder dan in 2021. De nominale groei van de sociale uitkeringen wordt daarentegen opgedreven door de indexeringen, die in 2022 uitzonderlijk hoog zijn. Uiteindelijk dalen de uitgaven echter in procent van het bbp. Aan de ontvangstenzijde remmen verschillende factoren de groei van de sociale bijdragen af in 2022 (maatregelen tot vermindering van de bijzondere bijdrage voor sociale zekerheid, verhoging van de werkbonus, laag bijdragepercentage op de coronapremies, vermindering van een aantal bijzondere bijdragen). Ook zij dalen in procent van het bbp. Voorts is bij de begrotingsaanpassing een teveel aan dotaties vastgesteld die in 2021 door de federale overheid zijn betaald (evenwichtsdotaties en aanvullende financiering van de gezondheidszorg), wat leidt tot een aanzienlijke terugbetaling van de

sociale zekerheid aan de federale overheid en een vermindering van de evenwichtsdotatie in 2022. Deze regularisaties verklaren, in combinatie met een hogere indexeringscoëfficiënt voor de sociale uitgaven dan werd verondersteld bij de vaststelling van de evenwichtsdotatie voor 2022, het grote tekort van de sociale zekerheid.

In 2023 verdwijnen de covid-19-gerelateerde uitgaven, maar de indexering van de sociale uitkeringen blijft zeer hoog. De ontvangsten uit de bijdragen stijgen aanzienlijk (met name door het wegvallen van de coronapremies, maar ook door de aanzienlijke stijging van de loonmassa), maar niet genoeg om de stijging van de uitgaven te compenseren. In deze vooruitzichten wordt er evenwel van uitgegaan dat het vorderingensaldo van de sociale zekerheid in 2023 in evenwicht zal zijn via een technische hypothese van aanpassing van de evenwichtsdotatie. In 2023 neemt die dotatie dan ook sterk toe (tot 7,6 miljard euro).

Na 2023 verslechtert het vorderingensaldo snel als gevolg van de sterke groeidynamiek van de uitgaven voor sociale uitkeringen (in het bijzonder voor pensioenen en gezondheidszorg), vooral door de vergrijzing. Het saldo bedraagt -0,9 % van het bbp aan het einde van de projectieperiode, uitgaande van de technische hypothese dat de evenwichtsdotatie na 2023 ongewijzigd blijft in reële termen.

Tabel 8 Rekening van de sociale zekerheid
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	25,1	22,8	21,3	22,5	22,4	22,5	22,5	22,6
Fiscale en parafiscale ontvangsten	14,4	13,7	13,4	13,9	13,8	13,9	13,9	13,9
Overdrachten van de overheid	10,5	9,0	7,6	8,5	8,4	8,5	8,5	8,5
Overige ontvangsten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitgaven	24,9	22,6	22,1	22,5	22,8	23,1	23,3	23,5
Werkingskosten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Sociale uitkeringen, waarvan:	20,7	18,8	18,3	18,9	19,2	19,5	19,7	19,9
Pensioenen ¹	7,4	6,9	7,2	7,5	7,7	7,8	7,9	8,0
Gezondheidszorg ²	6,2	6,1	6,1	6,3	6,4	6,6	6,7	6,8
Werkloosheid ³ en overbruggingsrecht	3,1	2,0	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0
Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3
Overige finale primaire lopende uitgaven	1,2	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Investeringskosten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige finale kapitaaluitgaven	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overdrachten aan de overheid	2,3	2,2	2,4	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Rentelasten	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	0,0	0,0	0,0
Vorderingensaldo	0,2	0,2	-0,8	0,0	-0,4	-0,6	-0,8	-0,9

1. Privé- en overheidspensioenen opgenomen als socialezekerheidsuitkeringen

2. In ESR-termen, d.w.z. de verpleegdagprijs inbegrepen, maar exclusief de uitgaven die als subsidies worden beschouwd

3. Inclusief tijdelijke crisiswerkloosheid

In de gezondheidszorg nemen de uitzonderlijke uitgaven voor het beheer van de pandemie tussen 2021 en 2022 met een derde af, om vanaf 2023 te verdwijnen. In 2021 waren de uitgaven voor uitkeringen (exclusief covid-19) echter lager dan voorzien als gevolg van vertragingen bij het opstarten van nieuwe maatregelen (de voorziene budgetten werden niet uitgegeven). In 2022 zorgen het gedeeltelijk inlopen van deze achterstand en de indexering van de prestaties in combinatie met de toepassing van de (reële) 2,5 %-norm voor een aanzienlijke groei van de uitkeringen. De uitgaven voor gezondheidszorg worden in 2023 en zelfs 2024 nog steeds beïnvloed door de inflatie als gevolg van het sectorspecifieke mechanisme (een deel van de indexering in de gezondheidszorg wordt met een jaar vertraging toegepast). Vanaf 2025 hervindt de sector zijn structurele dynamiek, die hoger blijft dan de bbp-groei.

Merk op dat de reële groei van de gezondheidszorg op middellange termijn hier op econometrische basis wordt geraamd en aanzienlijk hoger ligt dan de groeinorm van 2,5 %.

Tabel 9 Dynamiek van de ontvangsten en uitgaven van de sociale zekerheid (in ESR-termen)
Nominale groei in procent

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten, waaronder:	1,0	1,7	9,5	2,7	3,5	3,2	3,3
Sociale bijdragen	5,1	7,3	6,7	2,8	3,2	3,0	3,1
Overdrachten van de overheid	-4,9	-7,1	14,7	2,5	3,8	3,4	3,5
Uitgaven, waaronder:	0,8	6,6	5,5	4,7	4,2	3,9	3,9
Sociale uitkeringen, waaronder:	1,2	6,1	6,8	5,0	4,5	4,2	4,1
Pensioenen ¹	4,1	12,4	8,2	6,0	4,2	4,0	4,2
Gezondheidszorg ²	10,2	8,9	7,1	5,2	4,8	4,7	4,8
Werkloosheid ³ en overbruggingsrecht	-17,7	-25,9	4,2	-1,4	1,7	3,2	0,6
Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen	5,6	10,9	7,3	3,9	6,0	4,0	3,5
Overdrachten aan de overheid, waaronder:	3,7	19,6	-3,4	3,3	2,7	2,4	2,4
Overheidspensioenen van andere overheden	2,1	8,0	6,0	3,3	2,7	2,3	2,3
p.m.: indexering van de sociale uitkeringen	1,0	7,0	4,4	2,0	1,8	1,8	1,7

1. Privé- en overheidspensioenen opgenomen als socialezekerheidsuitkeringen

2. In ESR-termen, d.w.z. de verpleegdagprijs inbegrepen, maar exclusief de uitgaven die als subsidies worden beschouwd

3. Inclusief tijdelijke crisiswerkloosheid

Zodra de gevolgen van de gezondheids crisis zijn weggeëbd, keren de werkloosheidsuitgaven (met inbegrip van werkloosheid met bedrijfstoeslag, tijdskrediet en loopbaanonderbreking) terug naar een dynamiek die in overeenstemming is met de verbetering van de arbeidsmarktsituatie op middellange termijn (daling van het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen en van de werkloosheidsgraad), ook al vertraagt de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd deze daling in 2025 en vooral in 2026. De werkloosheidsuitgaven dalen in procent van het bbp over de projectieperiode.

In de sector van de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen is de toename van de uitkeringen aan het begin van de periode sterk, zowel door de indexering als door de sterke groei van het aantal invaliden (ondanks het veronderstelde effect van regeringsmaatregelen in de sector). De groei van het aantal invaliden vertraagt in 2024 en stabiliseert zich vervolgens tot het einde van de projectieperiode, met een piek in 2025 als gevolg van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd in dat jaar.

De pensioensector kent een sterke groei, voornamelijk tussen 2022 en 2024, als gevolg van de vergrijzing, de genomen maatregelen (verhoging van het minimumpensioen, verhoging van de plafonds) en de aanzienlijke indexering van de uitkeringen. Vanaf 2025 neemt de groei van de uitkeringen af door het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd en door de verhogingen van de minimumuitkeringen die dan op kruissnelheid zijn (met uitzondering van de uitkeringsverhogingen waarin de welvaartsenveloppe voorziet). Merk op dat de financiering van overheidspensioenen sinds 2016 bijna volledig gedragen wordt door de sociale zekerheid. In het ESR worden sommige overheidspensioenen echter niet als socialezekerheidsuitkeringen geboekt, maar als overdrachten aan andere deelsectoren. De indexering van deze uitkeringen verhoogt zowel de ontvangsten (de overdrachten en bijdragen ter financiering ervan) als de uitgaven (de overdracht naar het betrokken beleidsniveau).

4.3.3. Gemeenschappen en gewesten

a. Geheel van de gemeenschappen en gewesten

Het vorderingensaldo van de gefedereerde entiteiten is in 2021 verbeterd. De uitgaven in verband met de gezondheids crisis waren beperkter dan in 2020 en de ontvangsten uit de Bijzondere Financieringswet (BFW) werden gunstig beïnvloed door de economische heropleving en een aanzienlijk afrekeningssaldo. Deze verbetering werd afgezwakt door de tragere inkohiering van de personenbelasting, de kosten van de overstromingen en de uitvoering van de verschillende relanceplannen.

Tabel 10 Rekening van de gemeenschappen en gewesten
In procent van het bbp

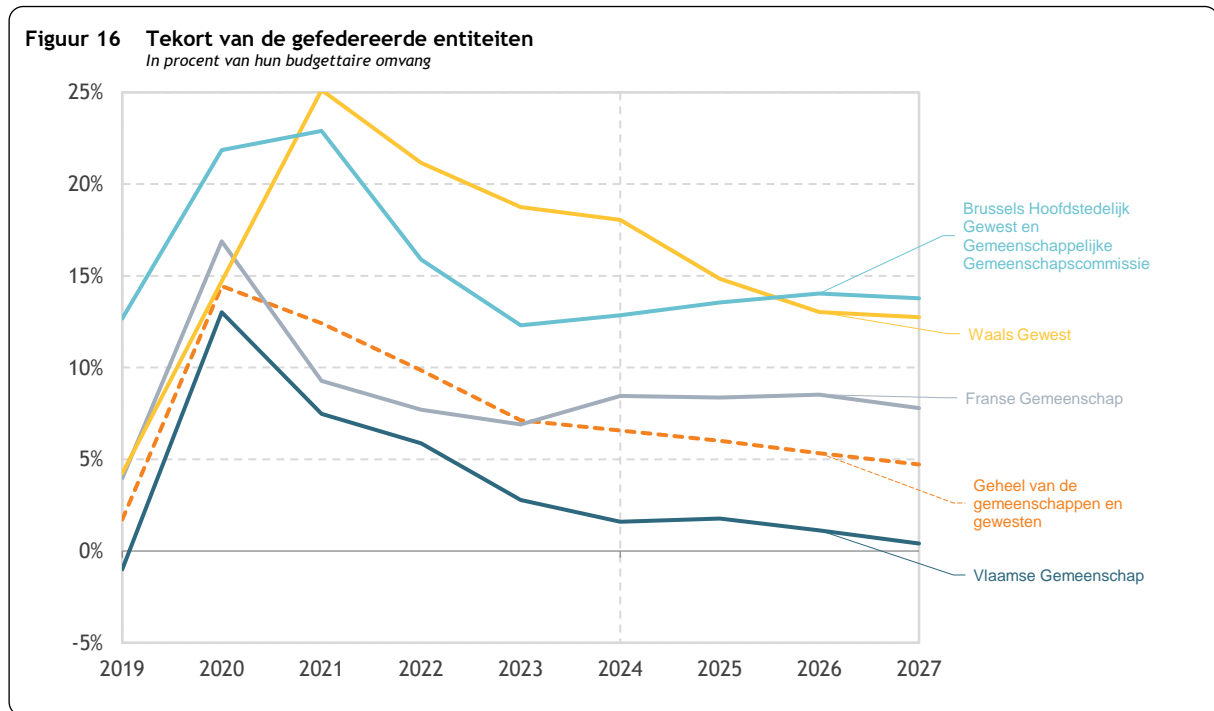
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	19,4	18,7	18,7	19,1	18,8	18,7	18,6	18,4
Fiscale en parafiscale ontvangsten	5,2	4,7	4,6	4,7	4,8	4,9	4,9	4,9
Overdrachten van de overheid	10,8	10,7	10,7	11,0	10,7	10,6	10,5	10,4
Overige ontvangsten	3,4	3,3	3,4	3,4	3,3	3,3	3,2	3,2
Uitgaven	21,7	20,5	20,1	20,1	19,7	19,5	19,3	19,1
Werkingskosten	8,3	7,8	7,7	7,7	7,6	7,5	7,5	7,4
Sociale uitkeringen	5,3	5,0	4,9	5,0	4,9	4,9	5,0	4,9
Overige finale primaire lopende uitgaven	3,3	2,8	2,5	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2
Investerings	1,4	1,4	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4
Overige finale kapitaaluitgaven	0,5	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5
Overdrachten aan de overheid	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Rentelasten	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Vorderingensaldo	-2,2	-1,8	-1,4	-1,0	-0,9	-0,8	-0,7	-0,6
Vlaamse Gemeenschap	-1,2	-0,6	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,0
Franse Gemeenschap	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1
Waal Gewest	-0,4	-0,7	-0,6	-0,5	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3
Brussels Hoofdstedelijk Gewest en GGC	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
Overige	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0

Ondanks de toename van de uitgaven voor de relanceplannen en de stijgende inflatie zet de verbetering van de regionale financiën zich door in 2022, vooral dankzij de vermindering van de uitgaven in het kader van de gezondheids crisis en de overstromingen, en de weerslag van de vertraagde inkohiering van de personenbelasting in 2021. De hogere inflatie heeft in 2022 geen volledig effect op de ontvangsten van de gefedereerde entiteiten. Sommige belastingen, zoals de opcentiemen op de personenbelasting, worden met vertraging beïnvloed door de inflatie. De overdrachten van de BFW zijn berekend met de parameters van de economische begroting van februari. De stijging van de inflatie zal in 2023 een positief afrekeningssaldo opleveren.

Op middellange termijn kunnen de financiën van de gefedereerde entiteiten verder verbeteren dankzij het wegvallen van de uitgaven voor de gezondheids crisis en de overstromingen, alsook door het aflopen van de relanceplannen. Aan het einde van de projectieperiode blijft er echter een tekort bestaan.

De vermindering van het tekort van de rekening van de gemeenschappen en gewesten bij ongewijzigd beleid, is toe te schrijven aan de Vlaamse Gemeenschap, die naar een begrotingsevenwicht neigt aan het einde van de projectieperiode, en aan het Waals Gewest na de voltooiing van zijn relanceplan. Het Waals Gewest heeft echter nog steeds het grootste tekort aan het eind van de projectieperiode. Het saldo

van de Franse Gemeenschap en het geconsolideerde saldo van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie wijzigen weinig op middellange termijn.

De gefedereerde entiteiten hebben niet dezelfde budgettaire omvang, gelet op hun respectieve bevolkingsaantallen en de verdeling van de bevoegdheden tussen gemeenschappen en gewesten. In plaats van het vorderingensaldo uit te drukken in euro of in procent van het bbp, kan het ook worden uitgedrukt in procent van hun respectieve budgettaire omvang.³²

Daaruit blijkt dat, op middellange termijn en gegeven de hypothesen van de projectie, het vorderingstekort van het Waals Gewest in procent van haar budgettaire omvang ongeveer 13 % bedraagt en vergelijkbaar is met dat van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Het tekort van de Franse Gemeenschap bedraagt ongeveer 8 %.

b. Vlaamse Gemeenschap

De aanzienlijke verbetering van de rekening van de Vlaamse Gemeenschap in 2021 was vooral toe te schrijven aan de toename van de overgedragen middelen uit de BFW, de hogere opbrengsten uit registratierechten door een heropleving van de vastgoedmarkt en de forse terugloop van de coviduitgaven. Die factoren compenseerden ruimschoots de daling van de regionale personenbelasting ten gevolge van het trager inkohieringstempo in 2021 en de eerste relance-uitgaven in het kader van het Plan Vlaamse Veerkracht.

³² De 'gecorrigeerde finale primaire uitgaven' worden gebruikt als indicator voor de budgettaire omvang. Die indicator wordt berekend aan de hand van de ESR-uitgaven, waarvan de rentelasten, de overdrachten aan de overheid, de toegerekende premies, de overheidspensioenen ten laste van de begroting van de sociale zekerheid en de productie voor eigen finaal gebruik worden afgetrokken. Deze indicator is een benadering van de uitgaven waarvoor de overheidsinstanties een zekere manoeuvreerruimte hebben, aangezien ze, bijvoorbeeld een discretionaire bevoegdheid hebben voor bepaalde overdrachten aan de overheid.

De daling van het tekort in 2022 is enerzijds het gevolg van een stijging van de ontvangsten, mede door de hoge inflatie, maar ook dankzij een toename van de inkomsten uit de personenbelasting door de weerslag van de vertraging van het inkoheringstempo in 2021. Anderzijds is de impact van de inflatie minder sterk op de Vlaamse uitgaven dan op de ontvangsten. Een aantal uitgaven zijn immers niet gekoppeld aan de index, zoals het Gemeentefonds (jaarlijkse groei met 3,5 %) en de kinderbijslag (de basisbijslagen worden verlaagd tot het einde van de legislatuur naar een groei van 1 %) die een vaste groeivoet kennen. De evolutie van de uitgaven wordt bijkomend ondersteund door een verdere uitdoving van het ondersteuningsbeleid in het kader van de coronacrisis, met uitzondering van het Vlaams Beschermingsmechanisme ter ondersteuning van ondernemers met een groot omzetverlies en van de financiering van de vaccinatiecentra. Die positieve effecten worden gedeeltelijk tenietgedaan door de relance-uitgaven van het Plan Vlaamse Veerkracht, die in 2022 hun hoogste niveau bereiken en de bijkomende uitgaven voor onderwijs, huisvesting, kinderbijslag en welzijn voor de Oekraïense vluchtelingen.³³

De Vlaamse financiën verbeteren op middellange termijn.³⁴ Het vorderingensaldo zou in 2027 dicht bij een evenwicht aanleunen. Die evolutie wordt op het niveau van de ontvangsten vooral bepaald door de dynamiek van de overdrachten van de BFW en de regionale personenbelasting. De dynamiek van de uitgaven met betrekking tot het Oosterweelproject, de uitkoop- en innovatiesteun voor boeren in het kader van de het stikstofakkoord en de gezondheidszorg worden grotendeels afgezwakt door de progressieve daling van de uitgaven van het Plan Vlaamse Veerkracht, dat afloopt eind 2026.

Tabel 11 Rekening van de Vlaamse Gemeenschap
In miljard euro

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	52,1	55,8	61,0	64,4	65,9	67,5	69,2	71,1
Fiscale en parafiscale ontvangsten	14,7	15,0	16,0	17,0	18,0	18,7	19,3	20,0
Overdrachten van de overheid	28,2	31,1	34,0	36,0	36,4	37,2	38,1	39,1
Overige ontvangsten	9,2	9,8	11,0	11,3	11,5	11,6	11,9	12,1
Uitgaven	57,5	59,0	63,7	65,7	66,7	68,4	69,8	71,3
Werkingskosten	21,6	22,6	24,3	25,4	26,0	26,5	27,1	27,7
Sociale uitkeringen	15,1	16,0	17,1	18,0	18,6	19,2	19,8	20,4
Overige finale primaire lopende uitgaven	8,8	7,8	7,6	7,2	7,2	7,2	7,3	7,4
Investerings	3,8	4,2	5,3	5,4	5,3	5,4	5,5	5,5
Overige finale kapitaaluitgaven	1,4	1,4	2,1	2,1	1,7	2,0	1,8	1,7
Overdrachten aan de overheid	6,4	6,6	6,9	7,1	7,3	7,5	7,8	8,0
Rentelasten	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8
Vorderingensaldo	-5,4	-3,2	-2,7	-1,3	-0,8	-0,9	-0,6	-0,2

c. Franse Gemeenschap

Het saldo van de rekening van de Franse Gemeenschap is in 2021 verbeterd dankzij de toename van de ontvangsten uit de BFW als gevolg van de opleving van de economische activiteit en een positief afrekeningssaldo van het voorgaande jaar. De vermindering van het tekort werd evenwel getemperd door hogere uitgaven voor lonen en investeringen en door de voortzetting van de steunmaatregelen in het kader van de coronacrisis.

³³ Deze uitgaven zijn voor 2022 gebaseerd op de Oekraïne-provisie, zoals opgenomen in de Algemene toelichting bij de aangepaste begroting 2022. Ook voor de volgende jaren houdt de projectie rekening met bijkomende uitgaven hiervoor, in overeenstemming met de demografische hypothesen over de uitstroom van Oekraïense vluchtelingen.

³⁴ De projectie houdt geen rekening met de recent aangekondigde maatregelen m.b.t. subsidies voor groenestroomcertificaten.

In 2022 en 2023 bevindt de Franse Gemeenschap zich in een gelijkaardige situatie. De ontvangsten uit de BFW nemen immers snel toe, ondersteund door een positief afrekeningssaldo. De uitgaven voor de lonen en de investeringen in schoolgebouwen en voor het project 'Media Square' van de RTBF stijgen echter aanzienlijk. In 2022 doet de Franse Gemeenschap ook eenmalige uitgaven in het kader van de coronacrisis en de overstromingen van juli 2021.

In 2024 verslechtert het saldo van de Franse Gemeenschap als gevolg van het wegvallen van het afrekeningssaldo van de BFW. In de daaropvolgende jaren dekt de stijging van de ontvangsten de stijging van de lonen, de uitgaven voor schoolgebouwen en de toename van de rentelasten.

Tabel 12 Rekening van de Franse Gemeenschap
In miljard euro

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	19,3	20,7	22,6	23,8	24,0	24,5	25,0	25,5
Fiscale en parafiscale ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overdrachten van de overheid	15,6	17,0	18,5	19,5	19,6	20,0	20,4	20,8
Overige ontvangsten	3,6	3,7	4,1	4,2	4,4	4,5	4,7	4,7
Uitgaven	20,8	21,6	23,4	24,5	24,9	25,4	26,0	26,3
Werkingskosten	9,7	9,9	10,7	11,2	11,5	11,7	11,9	12,1
Sociale uitkeringen	2,7	2,7	2,9	3,1	3,2	3,3	3,4	3,4
Overige finale primaire lopende uitgaven	0,8	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Investeringen	1,0	1,0	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,3
Overige finale kapitaaluitgaven	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overdrachten aan de overheid	6,5	6,8	7,3	7,7	7,7	7,8	8,0	8,1
Rentelasten	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Vorderingensaldo	-1,5	-0,9	-0,8	-0,7	-0,9	-0,9	-1,0	-0,9

d. Waals Gewest

De financiën van het Waals Gewest zijn in 2021 aanzienlijk verslechterd, ondanks de lagere uitgaven in verband met de gezondheidscrisis en de economische heropleving die de meeste ontvangsten positief heeft beïnvloed. Deze verslechtering is toe te schrijven aan de boeking in 2021 van de uitgaven die voortvloeien uit de met de verzekeraars bereikte overeenkomst voor de schadeloosstelling van de door de overstromingen getroffen personen, de andere maatregelen die zijn genomen om kosten van de overstromingen op te vangen, de vertraagde inkohiering van de personenbelasting en de eerste uitgaven van het Plan de relance de la Wallonie.

Het vorderingensaldo verbetert in 2022. Deze verbetering is echter kleiner dan de weerslag van de eenmalige elementen die 2021 hebben benadeeld. De dynamiek van de uitgaven wordt namelijk ondersteund door de toename van de uitgaven in het kader van het Plan de relance de la Wallonie, het sectorale akkoord in de sociale sector en de gezondheidszorgsector, alsook door de eenmalige tussenkomsten van het rampenfonds en de investeringssteun voor ziekenhuisinfrastructuur.

Het relatief stabiel vorderingensaldo in de periode 2023-2024 is het gevolg van de aanzienlijke uitgaven in het kader van het Plan de relance de la Wallonie. Het saldo verbetert in 2025 en 2026 door de afnemende dynamiek van de uitgaven van dit relanceplan. De projectie gaat ervan uit dat bepaalde van die relance-uitgaven recurrent zijn. De verbetering van het vorderingensaldo wordt afgeremd door de toename van de rentelasten als gevolg van de stijgende rentevoeten en door de geleidelijke verdwijning van het overgangsmechanisme van de Bijzondere Financieringswet. Merk op dat de projectie vanaf 2023

geen rekening houdt met de verbintenis van de Waalse regering om het bruto te financieren saldo met 150 miljoen per jaar te verbeteren, aangezien de maatregelen om dit te bereiken nog niet zijn vastgelegd.

Tabel 13 Rekening van het Waals Gewest
In miljard euro

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	14,5	15,2	16,4	17,3	17,6	18,0	18,2	18,5
Fiscale en parafiscale ontvangsten	6,5	6,4	6,8	7,2	7,5	7,8	7,9	8,3
Overdrachten van de overheid	6,8	7,4	7,9	8,3	8,3	8,4	8,5	8,6
Overige ontvangsten	1,2	1,4	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,6
Uitgaven	16,4	18,9	19,6	20,2	20,4	20,2	20,2	20,5
Werkingskosten	3,0	3,3	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,7
Sociale uitkeringen	4,6	4,8	5,1	5,4	5,6	5,7	5,9	6,1
Overige finale primaire lopende uitgaven	4,0	4,0	3,5	3,7	3,7	3,8	3,9	3,9
Investeringskosten	0,6	0,7	1,3	1,7	1,6	1,2	0,9	0,8
Overige finale kapitaaluitgaven	0,7	2,3	1,8	1,6	1,5	1,3	1,0	1,0
Overdrachten aan de overheid	3,0	3,4	3,7	3,7	3,7	3,8	3,9	4,0
Rentelasten	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0
Vorderingensaldo	-1,8	-3,7	-3,2	-2,9	-2,8	-2,3	-1,9	-1,9

e. Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Het saldo van de geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is in 2021 verslechterd als gevolg van de vertraging van het inkohieringstempo van de personenbelasting, de weerslag van de uitzonderlijke ontvangsten uit registratierechten in januari 2020 en de sterke stijging van de loonuitgaven. De verslechtering van het saldo werd echter getemperd door de historisch hoge ontvangsten uit successie- en schenkingsrechten en de toename van de ontvangsten uit de BFW volgend uit de economische heropleving. Daarnaast zijn de eenmalige uitgaven in het kader van de gezondheids crisis minder omvangrijk dan in 2020.

In 2022 voert de geconsolideerde entiteit diverse aanwervingsplannen verder uit en zijn er opnieuw punctuele uitgaven (in verband met de gezondheids crisis, de opvang van vluchtelingen en de stijging van de energieprijzen). Deze zijn echter minder hoog dan in 2021. Bovendien zijn er ook besparingen gepland, voornamelijk op het vlak van investeringen. Aan de ontvangstenzijde profiteert de entiteit van de weerslag van de vertraagde inkohiering van de regionale personenbelasting in 2021 en van de uitdoving van de meeste covid-19-maatregelen. De toename van de ontvangsten wordt evenwel getemperd door de weerslag van de uitzonderlijke fiscale ontvangsten in 2021.

In 2023 leidt het uitdoven van de eenmalige uitgaven tot een verbetering van het vorderingensaldo, ondanks een geleidelijke herneming van de investeringen.³⁵ Het saldo verslechtert enigszins vanaf 2024 door de stijging van de investeringen, de gezondheidszorguitgaven en de rentelasten. De entiteit profiteert echter van een dynamische evolutie van de ontvangsten uit de personenbelasting, met name door de afschaffing van de woonbonus, waardoor de achteruitgang wordt getemperd. Het vorderingensaldo stabiliseert zich aan het einde van de projectieperiode dankzij de opleving van de economische groei, die de ontvangsten van de BFW en de fiscale ontvangsten gunstig beïnvloed.

³⁵ Merk op dat in de projectie geen rekening is gehouden met de hervormingen van de registratie- en successierechten die momenteel worden besproken.

Tabel 14 Geconsolideerde rekening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
In miljard euro

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	6,2	6,5	7,2	7,6	7,8	7,9	8,1	8,3
Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,5	2,5	2,7	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3
Overdrachten van de overheid	2,9	3,2	3,5	3,7	3,7	3,8	3,8	3,9
Overige ontvangsten	0,7	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0
Uitgaven	7,5	8,0	8,2	8,4	8,6	8,8	9,1	9,3
Werkingskosten	2,4	2,6	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0
Sociale uitkeringen	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7
Overige finale primaire lopende uitgaven	1,3	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4
Investeringskosten	0,7	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Overige finale kapitaaluitgaven	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Overdrachten aan de overheid	1,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7
Rentelasten	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4
Vorderingensaldo	-1,3	-1,4	-1,0	-0,8	-0,9	-0,9	-1,0	-1,0

4.3.4. Lagere overheid

Het vorderingensaldo van de lagere overheid wordt deficitair in 2022 en gaat verder achteruit in 2023 en 2024 als gevolg van de gebruikelijke toename van de investeringen in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen. Vanaf 2025 krimpt het tekort van de lagere overheid en in 2027, op het dieptepunt van electorale investeringscyclus, zou een evenwicht worden bereikt.

De rekening van de lagere overheid kent een tekort in 2022 ondanks het feit dat de uitgaven van de lagere overheid voor covid-19, de overstromingen van juli 2021 en de Oekraïense vluchtelingencrisis hoofdzakelijk worden gefinancierd door overdrachten van de gefedereerde entiteiten en de federale overheid. De voornaamste reden hiervoor is de gedifferentieerde impact van de inflatie op de uitgaven en de ontvangsten van de lagere overheid. De inflatie heeft immers een rechtstreeks effect op bepaalde uitgaven die volledig ten laste zijn van de lagere overheid, waarvan de belangrijkste de lonen en werkgeversbijdragen voor de pensioenen van de lagere overheid zijn. De inflatie leidt ook tot verhogingen van de sociale uitkeringen, maar deze worden geheel of gedeeltelijk gefinancierd door andere overheidsniveaus (bijvoorbeeld het leefloon). Bovendien zijn bepaalde ontvangsten, zoals de opcentiemen op de personenbelasting en op de onroerende voorheffing, gekoppeld aan de inflatie, maar met vertraging. De ontvangsten uit het Vlaams en Brussels gemeentefonds evolueren met een vaste groeivoet en worden dus niet geïndexeerd.

Tabel 15 Rekening van de lagere overheid
In procent van het bbp

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ontvangsten	7,5	6,8	6,7	6,8	6,7	6,6	6,6	6,6
Fiscale en parafiscale ontvangsten	2,2	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Overdrachten van de overheid	3,7	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	3,3	3,3
Overige ontvangsten	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Uitgaven	7,4	6,8	6,7	6,9	6,9	6,7	6,7	6,6
Werkingskosten	5,4	5,0	5,0	5,1	5,0	4,9	4,9	4,9
Sociale uitkeringen	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Overige finale primaire lopende uitgaven	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Investeringskosten	0,8	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6
Overige finale kapitaaluitgaven	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Overdrachten aan de overheid	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Rentelasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vorderingensaldo	0,1	0,1	-0,0	-0,1	-0,2	-0,1	-0,0	-0,0

Bijlage: Definitie van de HERMES-bedrijfstakken

Benaming van de bedrijfstak	NACE-BEL2008 (A38)
1. Landbouw	Landbouw, bosbouw en visserij (AA)
2. Energie	Vervaardiging van cokes en geraffineerde aardolieproducten (CD) + Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (DD) + Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering (EE)
3. Verwerkende nijverheid	
a. Intermediaire goederen	Winning van delfstoffen (BB) + Vervaardiging van chemische producten (CE) + Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten (CF) + Vervaardiging van producten van rubber en kunststof en van anderen niet-metaalhoudende minerale producten (CG) + Vervaardiging van metalen in primaire vorm en van producten van metaal, exclusief machines en apparaten (CH)
b. Uitrustingsgoederen	Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten (CI) + Vervaardiging van elektrische apparatuur (CJ) + Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen n.e.g. (CK) + Vervaardiging van transportmiddelen (CL)
c. Consumptiegoederen	Vervaardiging van voedingsmiddelen, dranken en tabaksproducten (CA) + Vervaardiging van textiel, kleding, leer en producten van leer (CB) + Houtindustrie, vervaardiging van papier en papierwaren, drukkerijen (CC) + Vervaardiging van meubelen en overige industrie, reparatie en installatie van machines en apparaten (CM)
4. Bouw	Bouwnijverheid (FF)
5. Marktdiensten	
a. Vervoer en communicatie	Vervoer en opslag (HH) + Telecommunicatie (JB)
b. Handel en horeca	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (GG) + Verschaffen van accommodatie en maaltijden (II)
c. Krediet en verzekeringen	Financiële activiteiten en verzekeringen (KK)
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	Menselijke gezondheidszorg (QA) + Maatschappelijke dienstverlening (QB)
e. Overige marktdiensten	Uitgeverijen, audiovisuele diensten en uitzendingen (JA) + Informaticadiensten en dienstverlenende activiteiten op gebied van informatica (JC) + Exploitatie van en handel in onroerend goed (LL) + Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, hoofdkantoren, adviesbureaus, architecten en ingenieurs, technische testen en toetsen (MA) + Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied (MB) + Reclamewezen en marktonderzoek; overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten (MC) + Administratieve en ondersteunende diensten (NN) + Kunst, amusement en recreatie (RR) + Overige diensten (SS)
6. Niet-verhandelbare diensten	
a. Overheidsdiensten en onderwijs	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (OO) + Onderwijs (PP)
b. Huishoudelijke diensten	Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik (TT)

Het Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

<https://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

De publicaties van het Federaal Planbureau

Met het oog op informatieverstrekking en transparantie publiceert het Federaal Planbureau (FPB) regelmatig de methoden en resultaten van zijn werkzaamheden. De publicaties van het FPB zijn georganiseerd in 3 reeksen: de Vooruitzichten, de Working Papers en de Planning Papers. Het FPB publiceert eveneens rapporten en occasioneel ook boeken. Bepaalde publicaties zijn het resultaat van een samenwerking met andere instellingen.

Alle publicaties van het Federaal Planbureau zijn beschikbaar op www.plan.be

Reeksen

Vooruitzichten

Een van de belangrijkste opdrachten van het Federaal Planbureau (FPB) bestaat erin de beleidsmakers te helpen anticiperen op de toekomstige evolutie van de Belgische economie.

Het FPB maakt twee keer per jaar, in februari en september, kortetermijnvooruitzichten voor de Belgische economie, onder de verantwoordelijkheid van het INR. Deze vooruitzichten vormen de basis voor de opmaak van de Rijksbegroting en de begrotingscontrole, vandaar de benaming 'Economische begroting'. In het voorjaar publiceert het FPB de 'Economische vooruitzichten' voor de volgende vijf jaren, waarvan een eerste versie, voorbereid in februari, het macro-economisch kader vormt voor het

Belgisch Stabiliteitsprogramma. In het verlengde daarvan worden, in samenwerking met regionale instellingen, de Regionale economische vooruitzichten opgesteld.

Het FPB realiseert ook, een keer per jaar voor rekening van de Studiecommissie voor de Vergrijzing, waarvan het het secretariaat verzekert, financiële langetermijnvooruitzichten gericht op de budgettaire kosten van de vergrijzing en analyseert dan eveneens de sociale houdbaarheid van de pensioenen.

Het FPB stelt jaarlijks, in samenwerking met Statbel, demografische vooruitzichten op. Het FPB publiceert om de drie jaar Langetermijnenergievooruitzichten voor België. Ook om de drie jaar maakt het, in samenwerking met de FOD Mobiliteit en Vervoer, Langetermijnvooruitzichten voor de transportvraag in België. In die drie domeinen worden de vooruitzichten op een langetermijnhorizon opgesteld.

Working Papers

De Working Papers presenteren de resultaten van lopend onderzoek in de studiedomeinen van het FPB. Ze worden gepubliceerd om bij te dragen aan de verspreiding van kennis over hoofdzakelijk economische fenomenen en om het inhoudelijk debat te stimuleren. Bovendien leveren ze een conceptuele en empirische basis voor de besluitvorming. Ze zijn vaak technisch van aard en gericht op een publiek van specialisten.

Planning Papers

De Planning Papers presenteren afgeronde studies over thema's van algemene strekking. Ze zijn niet specifiek gericht op een gespecialiseerd publiek en beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

Overige publicaties

Rapporten

De rapporten beschrijven de resultaten van werkzaamheden die voortvloeien uit wettelijke opdrachten of als antwoord op specifieke vragen van de overheid, de regering of de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

Boeken

Het FPB publiceert occasioneel studies in boekvorm.